

ANALIZA POTRZEB MŁODZIEŻY

mieszkającej w Województwie
Zachodniopomorskim

● manufaktura
○ przyszłości

Spis treści

O BADANIU	3
BADANA GRUPA	3
METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE	5
ŻYCIE MŁODYCH	6
MŁODZI MIESZKAŃCY POMORZA ZACHODNIEGO	8
WYZWANIA MŁODZIEŻY	13
PRZYSZŁOŚĆ MŁODYCH	15
WIZJA POMORZA ZACHODNIEGO	19
WOJEWÓDZKA KARTA MŁODYCH	24
EDUKACJA	26
ZAJĘCIA DODATKOWE	31
STUDIA	36
ZDROWIE	38
MŁODZIEŻ I OTOCZENIE	39
WSPARCIE PEDAGOGICZNE I PSYCHOLOGICZNE	41
DISKRYMINACJA W OTOCZENIU MŁODYCH	44
ŚWIADOMOŚĆ OBYWATELSKA	46
WOLONTARIAT	47
WŁADZE SAMORZĄDOWE A MŁODZIEŻ	49
EKOLOGIA	51
TRANSPORT	53
PODSUMOWANIE	59
TABELE DODATKOWE	62
SPIS TABEL	65
SPIS WYKRESÓW	65
SPIS GRAFIK	66

Szanowni Państwo,

przedstawiony raport to wyjątkowy dokument, który zawiera ogromne bogactwo informacji na temat sytuacji i potrzeb zachodniopomorskiej młodzieży. Warto podkreślić, że koncepcja i przeprowadzenie badania to zasługa młodych ludzi skupionych w Radzie Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego. Z kolei wysoki poziom metodologiczny, jaki prezentuje publikacja, świadczy o umiejętności pozyskiwania wsparcia i korzystania z wiedzy specjalistów.

Analiza przedstawia wiele problemów, z jakimi zmagają się na co dzień młodzi ludzie. To m.in. trudności emocjonalne czy poczucie niepewności jutra. Znajduje się tu też wiele pozytywnych opinii na temat walorów przyrodniczych i turystycznych Pomorza Zachodniego. Z pewnością wykorzystamy sposób promocji naszego regionu poprzez hasztagi zaproponowane przez młodzież uczestniczącą w badaniu.

Z dokumentu wynika, że trzeba jeszcze bardziej usprawnić komunikację władz samorządowych z młodymi mieszkańcami. I tutaj ogromną rolę do odegrania mają Młodzieżowe Rady Miast i Gmin. Tam, gdzie jest aktywna młodzież, łatwiej o inicjatywy i inwestycje odpowiadające na rzeczywiste potrzeby tej grupy społecznej. Będę zachęcał wszystkich samorządowców do regularnego konsultowania się z młodzieżą, zwłaszcza w ważnych dla nich kwestiach poruszonych w raporcie. Sam często spotykam się z młodymi mieszkańcami regionu i wsłuchuję się w ich oczekiwania. Mimo różnicy wieku widzę to samo podejście do wartości takich jak otwartość, szacunek do wolności czy aktywność.

Opracowany przez młodzież raport jest kolejnym krokiem do wspólnego rozwiązywania problemów, na jakie wskazują respondenci. To bardzo ważne, by młodzież angażowała się w życie publiczne, by czuła, że ma wpływ na to, w jakim kraju, regionie czy mieście będzie żyć. Dlatego tak ważna jest dyskusja nas dorosłych z Wami młodymi.

Ze swojej strony zapewniam, że jako Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego zawsze chętnie wysłucham Waszych oczekiwań i opinii, a także jestem otwarty na dialog. Gratuluję zaangażowania i imponującego rezultatu w postaci „Analizy potrzeb młodzieży Pomorza Zachodniego”.

Marszałek Województwa
Zachodniopomorskiego
Olgierd Geblewicz

O badaniu

W roku 2019 Rada Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego (dalej: Rada) przygotowała 15 rekomendacji z okazji 15-tej rocznicy wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Tematyka rekomendacji została opracowana na podstawie analizy przeprowadzonej przez przedstawicieli Rady. Wśród rekomendacji, będących formą zalecenia dla władz samorządowych i instytucji publicznych działających w województwie zachodniopomorskim, odniesiono się m.in. do edukacji, rynku pracy, świadomości obywatelskiej, zdrowia, transportu publicznego. Rekomendacje zostały uznane jako punkt wyjścia do przeprowadzenia dalszych prac związanych z analizą potrzeb młodzieży mieszkającej na obszarze Pomorza Zachodniego.

W trakcie przygotowań zespół badawczy wskazał sześć obszarów tematycznych, będących przedmiotem analizy, tj. życie młodych, edukacja, zdrowie, świadomość obywatelska, ekologia i transport.

Analiza potrzeb młodzieży mieszkającej w województwie zachodniopomorskim, której efekty opublikowano w niniejszym raporcie, została przeprowadzona w okresie od kwietnia do czerwca 2020 r. przez Radę Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego oraz Sekretariat ds. Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego (dalej: Sekretariat) we współpracy z Mateuszem Koniecznym (Manufaktura Przyszłości).

W raporcie obok wyników danych i wniosków przedstawiono wypowiedzi osób biorących udział w badaniu, oznaczono je literami „U” (uczeń/uczennica) lub „A” (absolwent/absolwentka szkoły ponadpodstawowej)¹ oraz numerem badanej osoby.

Badana grupa

Analizę objęto młodzież w wieku 13-24 lata mieszkającą w województwie zachodniopomorskim, przy czym badani zostali podzieleni na dwie grupy badawcze

¹ Niektóre z wypowiedzi badanych, z uwagi na opisywane w nich kwestie, mogłyby zostać przypisane do kilku wskazanych w raporcie wniosków.

- uczniowie i uczennice szkół podstawowych i ponadpodstawowych (13-20 lat) oraz absolwenci i absolwentki szkół ponadpodstawowych (20-24 lata).

Z analizy zostały wyłączone osoby o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz uczące się w szkołach specjalnych. Początkowo planowano przeprowadzenie badania wśród uczniów szkół specjalnych (bezpośrednio w placówkach edukacyjnych). Jednak z uwagi na trudności w przemieszczaniu się, spowodowane przez pandemię koronawirusa, ten plan został zawieszony.

Kwestionariusz badawczy został wypełniony przez:

- 3703 uczniów i uczennic szkół podstawowych i ponadpodstawowych (dalej: uczniowie),
- 149 absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych (dalej: absolwenci²).

Analizie poddano 3640 odpowiedzi udzielonych przez uczniów oraz 123 odpowiedzi udzielone przez absolwentów, którzy w momencie przystąpienia do badania zadeklarowali, że mieszkają w województwie zachodniopomorskim (pytanie filtrujące). Respondenci z obu grup zostali poproszeni o odniesienie się do stanu sprzed pandemii koronawirusa.

W raporcie zamieszczono wyniki badania przeprowadzonego zarówno wśród uczniów jak i absolwentów, przy czym część badania dotycząca uczniów była reprezentatywna, a absolwentów nie. Organizatorzy badania zwrócili uwagę na zasadność opublikowania zgromadzonych dotychczas danych, bowiem mogą być one zachętą dla innych instytucji lub organizacji do przeprowadzenia dalszych analiz dotyczących absolwentów szkół ponadpodstawowych z województwa zachodniopomorskiego.

² Mimo że ankietą objęci zostali również młodzi ludzie w wieku 20-24 lata, którzy m.in. nie uczą się lub nie pracują, to ostatecznie kwestionariusz badawczy wypełniło 95,93% studentów. W związku z tym słowo „absolwent” w raporcie używane jest zamiennie ze słowem „student”.

Metody i narzędzia badawcze

Na potrzeby badania wybrano metodę sondażu diagnostycznego, będącą „sposobem gromadzenie wiedzy o atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, opiniach i poglądach wybranych zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk i wszelkich innych zjawiskach instytucjonalnie nie zlokalizowanych (...)”³, a także analizę danych zastanych, a w szczególności danych statystycznych dotyczących młodzieży mieszkającej w województwie zachodniopomorskim. W związku z wykorzystaniem przedstawionych metod badawczych zastosowano następujące techniki wraz z odpowiadającymi im narzędziami: ankietę w formie kwestionariusza badawczego oraz badanie dokumentów na podstawie tabeli do analizy.

Do każdej z badanych grup (uczniowie i absolwenci) został przygotowany odrębny kwestionariusz badawczy obejmujący wprowadzenie, pytania badawcze (otwarte i zamknięte), metryczkę oraz podziękowanie. Każde z pytań opatrzone zostało instrukcją dotyczącą jego formy oraz liczby możliwych odpowiedzi do zaznaczenia i/lub wpisania. Oba kwestionariusze składały się z 50 pytań oraz metryczki zawierającej 5 pytań. Anonimowa ankieta była dostępna w formie elektronicznej (online) na platformie badawczej Survio pod dedykowanym adresem (linkiem):

- <https://www.surveio.com/survey/d/rmwz> - uczniowie,
- <https://www.surveio.com/survey/d/rmwz2> - absolwenci.

Badanie zostało przeprowadzone w dniach 5 maja – 24 czerwca 2020 r. (kwestionariusz skierowany do uczniów i uczennic był aktywny w okresie 5 maja – 7 czerwca 2020 r., z kolei kwestionariusz skierowany do absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych był dostępny w okresie 11 maja – 24 czerwca 2020 r.). Informacja o możliwości udziału w badaniu została przekazana badanym grupom za pośrednictwem dedykowanych wiadomości elektronicznych, a także za pomocą mediów społecznościowych Rady i Sekretariatu.

³ Pilch Tadeusz, Bauman Teresa: *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2001, s. 80.

Życie młodych

W województwie zachodniopomorskim, według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2019 r. mieszkało 201011 osób w wieku 13-24 lata, z czego 51,2% stanowili mężczyźni, a 48,8% kobiety. W tabeli nr 1 została przedstawiona liczba młodzieży mieszkającej na terenie Pomorza Zachodniego z podziałem na grupy wiekowe oraz płeć. Najwięcej młodych osób w wieku 13-24 lata mieszka w Szczecinie – miasto na prawach powiatu (42716 osób we wskazanej grupie wiekowej), powiecie stargardzkim (14319) oraz powiecie polickim (10553).

Tabela 1. Młodzież w wieku 13-24 lata mieszkająca w województwie zachodniopomorskim⁴.

Wiek	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	16633	8533	8100
14	16054	8291	7763
15	15594	8078	7516
16	15206	7911	7295
17	15267	7855	7412
18	15844	8172	7672
19	16452	8426	8026
20	16585	8391	8194
21	17078	8720	8358
22	17782	8982	8800
23	18787	9578	9209
24	19729	10047	9682
RAZEM	201011	102984	98027

W badaniu udział wzięła młodzież mieszkającą w 21 powiatach (w tym trzech miastach na prawach powiatu) województwa zachodniopomorskiego. Kwestionariusz badawczy skierowany do uczniów został wypełniony przez 3640 respondentów, z czego 64% stanowiły kobiety, 34% mężczyźni. 2% uczniów zadeklarowało płeć „Inna”⁵. Największą grupę spośród badanych

⁴ Opracowanie własne na podstawie: *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym (stan w dniu 31.12.2019)*, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-oz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-2019> (dostęp: 20 czerwca 2020).

⁵ W grupie absolwentów (123 osoby) ankietę wypełniło 86 kobiet, 34 mężczyzn. 3 osoby zadeklarowały płeć „Inna”.

(pod względem etapu edukacji) stanowili uczniowie liceów ogólnokształcących (42,45%), szkół podstawowych (29,28%), techników (21,50%), szkół branżowych I stopnia (5,40%) oraz pozostałych (1,37%).

W grupie absolwentów studenci stanowili ponad 95% badanych⁶. 83,9% badanych przez rozpoczęciem nauki na studiach wyższych mieszkało na terenie województwa zachodniopomorskiego. Z kolei 19 osób, które przeprowadziły się na Pomorze Zachodnie, wskazało, że ich główną motywacją było podjęcie nauki na uczelni wyższej, a następnie namowa partnera/partnerki.

Tabela 2. Badani uczniowie a miejsce zamieszkania.

Powiat	Procent badanych	Powiat	Procent badanych
białogardzki	1,97%	policki	4,61%
choszczeński	2,96%	pyrzycki	2,25%
drawski	4,11%	sławieński	3,92%
goleniowski	4,50%	stargardzki	11,02%
gryficki	2,80%	szczecinecki	4,80%
gryfiński	2,88%	świdwiński	7,07%
kamieński	3,92%	wałECKI	1,92%
kołobrzEski	9,10%	Koszalin (miasto na prawach powiatu)	1,34%
koszaliński	6,36%	Szczecin (miasto na prawach powiatu)	16,23%
łobeski	1,95%	Świnoujście (miasto na prawach powiatu)	4,96%
myśliborski	1,32%		

O ile można uznać, że zdecydowana większość uczniów mieszka z rodzicami lub opiekunami, to zasadne w prowadzonym badaniu było odniesienie się do sytuacji mieszkaniowej studentów oraz procesu usamodzielniania się po zakończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej. Większość badanych studentów mieszka z rodzicami (50,41%), co znajduje również potwierdzenie w kryteriach wyboru miejsca

⁶ Badani, mimo ogólnodostępności badania, reprezentowali następujące uczelnie: Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie (61 osób), Politechnika Koszalińska (45 osób), Uniwersytet Szczeciński (5 osób), Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie (3 osoby), pozostałe uczelnie (4 osoby).

studiowania. Następnie badani wskazywali zamieszkiwanie z partnerem/partnerką i/lub rodziną w wynajmowanym mieszkaniu (15,45%), bądź dzielenie wynajmowanego mieszkania ze współlokatorami (13,82%). We własnym mieszkaniu zarówno z partnerem i/lub rodziną bądź samemu mieszka 13,01% badanych.

Grafika 1. Sytuacja mieszkaniowa absolwentów.

Młodzi mieszkańcy Pomorza Zachodniego

Badani w kwestionariuszu badawczym wskazali określenia, za pomocą których opisaliby swojego kolegę lub swoją koleżankę z najbliższego otoczenia (np. szkoły, osiedla, uczelni). Respondenci spośród zamieszczonych 30 propozycji odpowiedzi (w kafeterii wymieniono opisy nacechowane pozytywnie, negatywnie i neutralnie) mogli wybrać maksymalnie 5 określeń. Wskazane cechy zostały zamieszczone w tabeli nr 3.

Tabela 3. Określenia opisujące kolegę/koleżankę z najbliższego otoczenia wskazane w grupie uczniów.

Określenia nacechowane pozytywnie	Procent wszystkich odpowiedzi	Określenia nacechowane neutralnie i negatywnie	Procent wszystkich odpowiedzi
Zabawny	10,78%	Leniwy	3,19%
Towarzyski	8,86%	Uparty	2,49%
Przyjazny	8,63%	Kłótniwy	1,50%
Pomysłowy	6,68%	Nieśmiały	1,45%
Tolerancyjny	6,54%	Nieuporządkowany	1,31%
Otwarty	6,23%	Nieodpowiedzialny	1,09%
Mądry	5,75%	Obojętny	0,99%
Inteligentny	5,52%	Zarozumiały	0,96%
Pewny siebie	4,74%	Zamknięty w sobie	0,90%

Zaradny	3,59%	Egoistyczny	0,90%
Pracowity	3,48%	Arogancki	0,85%
Odpowiedzialny	3,25%	Refleksyjny	0,85%
Rozsądny	2,93%	Nietolerancyjny	0,67%
Zorganizowany	2,57%	Tchórzliwy	0,49%
Skromny	1,84%	Flegmatyczny	0,33%
		Pozostałe	0,67%

Uczniowie opisywali swoich kolegów i koleżanki przede wszystkim w kategoriach pozytywnych (81,37% wszystkich odpowiedzi). Dominowały takie określenia jak zabawny, towarzyski, przyjazny, pomysłowy czy tolerancyjny. Wśród określeń nacechowanych neutralnie i negatywnie najczęściej pojawiały słowa - leniwy, uparty i kłótniwy⁷.

Na grafice nr 2 został przedstawiony portret młodego mieszkańca/młodej mieszkanki Pomorza Zachodniego w wieku 13-20 lat. Odpowiedzi, które zostały powiększone są równoznaczne z częstotliwością wskazań respondentów (większy napis oznacza większą liczbę wskazań dokonanych przez badanych).

⁷ Podobne odpowiedzi przedstawili absolwenci. Wśród najczęściej pojawiających się określeń pozytywnych wskazywano: zabawny, przyjazny, towarzyski, mądry i otwarty. Z kolei w grupie określeń nacechowanych negatywnie i neutralnie pojawiły się: leniwy, uparty, zarozumiały, kłótniwy, nieśmiały.

Absolwenci, podobnie jak uczniowie najchętniej oglądają filmy i/lub seriale, spotykają się ze znajomymi na żywo oraz słuchają muzyki. Studenci w wolnym czasie czytają książki, a także gotują i/lub pieką. Na wybór spotkań ze znajomymi – na żywo lub online, mógł mieć wpływ czas realizacji badania (okres pandemii COVID-19).

Tabela 4. Aktywności podejmowane przez uczniów w czasie wolnym.

Aktywność podejmowana w czasie wolnym	Procent wszystkich odpowiedzi	Aktywność podejmowana w czasie wolnym	Procent wszystkich odpowiedzi
Słucham muzyki	13,77%	Oglądam filmy i/lub seriale	12,37%
Gram w gry komputerowe	7,79%	Uprawiam sport	7,67%
Jeżdżę rowerem	5,89%	Czytam książki	5,87%
Nagrywam i/lub oglądam tik toki	5,05%	Gotuję i/lub piekę	4,79%
Spotykam się ze znajomymi online	4,75%	Śpiewam	3,91%
Maluję i/lub rysuję	3,87%	Robię makijaże	3,83%
Uczę się języków obcych	3,65%	Fotografuję	2,89%
Tańczę	2,77%	Gram na instrumencie	2,45%
Słucham podcastów	2,19%	Gram w planszówki	1,67%
Spotykam się ze znajomymi na żywo	1,21%	Jeżdżę motorem	0,83%
Nagrywam vloga	0,75%	Gram w sztukach teatralnych	0,36%
Żegluję	0,25%	Uczę się/odrabiam lekcje	0,13%
Spotykam się z rodziną	0,11%	Śpię	0,11%
Wolontariat	0,08%	Piszę wiersze/opowieści	0,06%
Przeglądam social media	0,06%	Jeżdżę konno	0,05%
Pracuję	0,04%	Pozostałe	0,78%

Uczestnicy badania wskazali miejsca, w których młodzi najczęściej spędzają wolny czas. Można podzielić je na następujące grupy:

- tereny zielone (m.in. parki, lasy, jeziora),
- obiekty sportowe (m.in. boiska, skateparki, baseny, place zabaw)
- obiekty kulturalne (m.in. ośrodki kultury, biblioteki, kina, Centrala Artystyczna, Książnica Pomorska),

- obiekty turystyczne/przestrzenie turystyczne (m.in. plaża, rynek miasta, przystań),
- obiekty usługowe (m.in. kawiarnie, galerie handlowe⁸ (m.in. Galaxy, Galeria Kaskada, Forum Koszalin), dyskoteki, kluby taneczne i puby (najczęściej wskazywane przez absolwentów), McDonald's),
- obiekty infrastruktury technicznej (m.in. ścieżki rowerowe, przystanki autobusowe).

Wśród odpowiedzi znalazły się nazwy konkretnych obiektów. Do najpopularniejszych zaliczyć można: Bulwary Szczecińskie, Park Kasprowicza, Park Żeromskiego, Jasne Błonia, Wały Chrobrego, Puszcę Wkrzańską, Wodną Dolinę. Zwrócono również uwagę na obiekty, które wspierają działania młodzieży, jak np. kawiarnia „Filiżanka” w Kołobrzegu.

Aktywności, które młodzież wykonuje najczęściej w powyżej przedstawionych przestrzeniach, związane są przede wszystkim z chęcią bezpośredniego spotkania się, porozmawiania i poczucia wspólnoty (bycia razem), a także słuchaniem muzyki, podejmowaniem aktywności fizycznych (głównie w obiektach sportowych)⁹. Warto zauważyć, że przestrzeń publiczna (głównie tereny zielone) wykorzystywana jest przez młodzież do celów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych (spożywanie alkoholu, palenie papierosów)¹⁰.

⁸ „Dużo osób spotyka się w galeriach handlowych. Szczególnie, kiedy nie wiadomo co robić. Najczęściej siedzimy przy stoliku obok fast foodów. Wiele osób spotyka się też w kawiarniach, ale to zazwyczaj osoby, które mają oszczędności lub dostają kieszonkowe. Ja ze znajomymi lubimy chodzić na spacer po parkach.” (U74)

⁹ „Najczęściej młodzi ludzie chodzą na plażę wieczorem, gdy jest mniej osób. W zależności od osób - jedni po prostu rozmawiają, oglądają gwiazdy, a drudzy mają jeszcze alkohol. Gdy są wakacje - idą pływać. Chodzą także do różnych restauracji. Bardzo dobrym przykładem tutaj jest McDonald's. W zimę często chodzi się na lodowisko czy też na basen. Zrobiła się moda na bycie szczupłym to też i spotykają się na siłowni, żeby wspólnie ćwiczyć. Poza tym to raczej młodzież spotyka się w domu kolegi czy koleżanki i tam rozmawiają czy „bawią”.” (U1366)

¹⁰ „Jestem ze Szczecina i uważam, że duża ilość młodzieży sięga po używki. Nie mówię, że nie należę do tych osób, ale w bardzo małym stopniu:)) Jednak miejscami, w których tak owe osoby przesiadują są np. bulwary, parki na osiedlach, garaże itp. Chciałabym jeszcze zaznaczyć, że nie wszystkie osoby nieletnie spożywające alkohol są złe wychowane.” (U1501), „Głównie jest to spacerowanie w dzień, spotykanie się z innymi w parkach. Wieczorami jest to głównie spotkanie się w miejscach wyznaczonych na ognisko w celu spożywania alkoholu bądź poimprezowania.” (A119)

Młodzież, mieszkająca poza miastami, zwróciła również uwagę na brak miejsc dla młodych, w których można spędzić wolny czas¹¹, a także niedobór miejsc, w których uczestnictwo nie wiązałoby się z wysokimi wydatkami¹². W celu poszukiwania wartościowej formy spędzania wolnego czasu uczniowie wyjeżdżają do pobliskich miejscowości¹³, jednak jest to często związane z koniecznością skorzystania z transportu publicznego.

Wyzwania młodzieży

Uczniowie zapytani o wyzwania, z jakimi zmagają się ich koledzy i koleżanki, w szczególności zwrócili uwagę na przeciążenie nauką wynikające ze sporej partii materiału do samodzielnego przyswojenia, brak motywacji do nauki oraz niepewność co do swojej przyszłości zawodowej. Wśród pięciu najczęściej wskazywanych odpowiedzi znalazły się także przemęczenie oraz niskie poczucie własnej wartości.

Absolwenci, podobnie jak uczniowie, do najczęściej pojawiających się wyzwań zaliczyli przeciążenie nauką, niepewność co do swojej przyszłości zawodowej, przemęczenie oraz brak motywacji do nauki. Ponadto młodzież w wieku 20-24 lata zwróciła uwagę na kwestie dotyczące życia rodzinnego (np. „ograniczony kontakt z własnym dzieckiem”¹⁴) czy sytuację mieszkaniową (trudności w relacjach ze współlokatorami, kupno mieszkania)¹⁵.

¹¹ „U nas nie ma takiego miejsca, ale jak już ktoś chce się ze sobą spotkać to przeważnie spacerujemy na drogach obok wiatraków, ponieważ jest tam bezpiecznie, bo nie jeżdżą tam samochody.” (U758), „W mojej miejscowości takich miejsc jest bardzo mało. Głównie jest to łono natury, biblioteka. Choć to miejsce jest odwiedzane przez nieliczne jednostki. Młodzież z mojej miejscowości wybiera się do większych miast.” (A10)

¹² „W moim mieście nie ma miejsc dla młodych ludzi. Ze swoimi znajomymi spotykam się w domu, nad jeziorem, w Mielnie lub na schodkach przy moło. W moim mieście nie ma porządnego baru ani pubu, żadnego fajnego klubu dla młodych osób, żadnych możliwości na jakąkolwiek zabawę bez wydawania dużej ilości pieniędzy.” (U388)

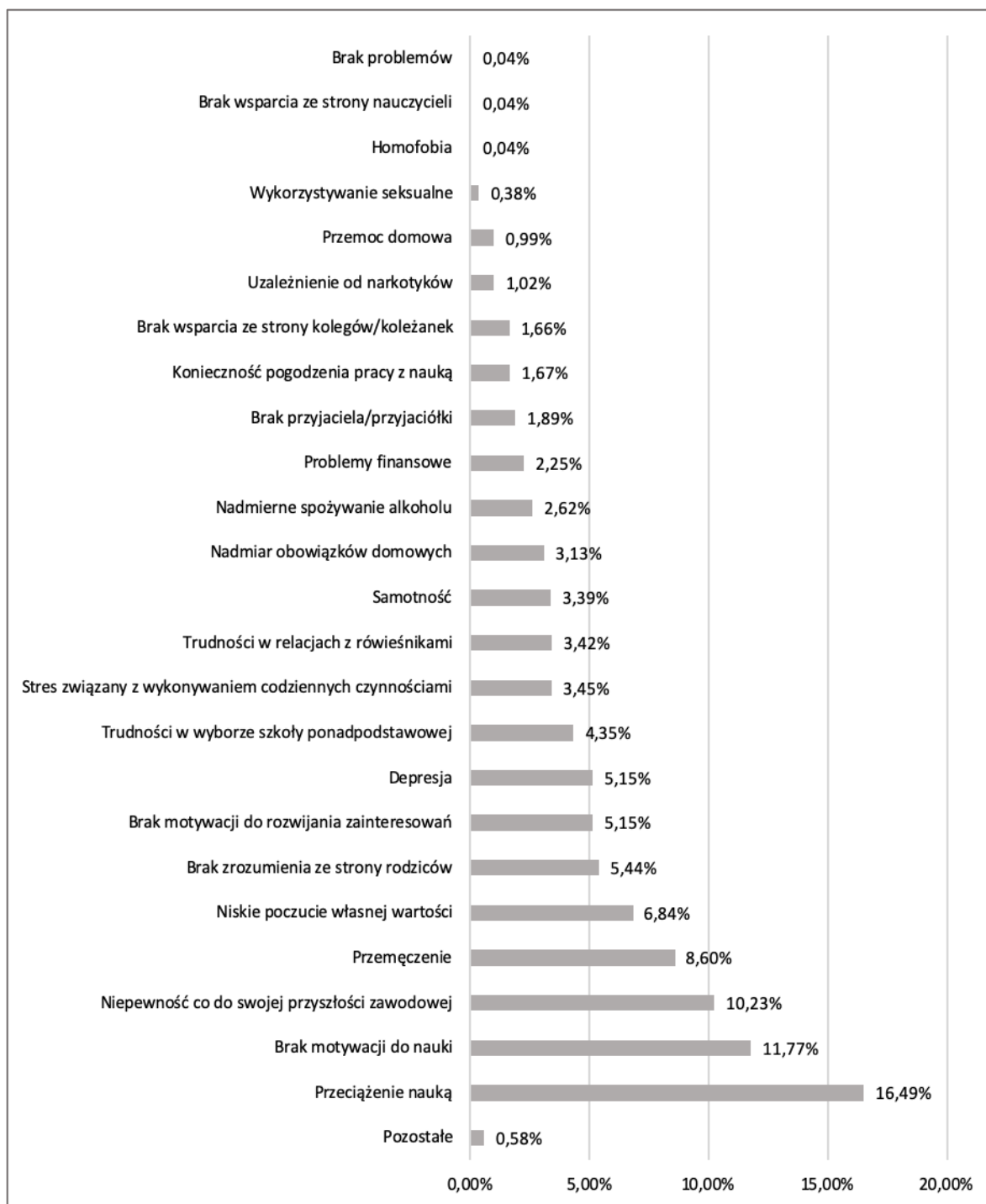
¹³ „Mieszkam w małym miasteczku, poprzez co ludzie w moim wieku nie mają tak naprawdę miejsc, w których mogliby się spokojnie spotkać. Najczęściej, gdy jest taka możliwość (w moim przypadku), jadę do Stargardu, gdzie z przyjaciółmi wychodzimy razem do parku, lub spotykamy się nad jeziorem.” (U2137)

¹⁴ Odpowiedź wskazana przez respondenta nr A95.

¹⁵ „Stres związany z kupnem pierwszego mieszkania, problemy z wkładem własnym w mieszkanie.” (A92)

Wykres 1. Wyzwania uczniów mieszkających w województwie zachodniopomorskim.

Przyszłość młodych

Uczniowie zapytani, jak wyobrażają siebie za 5 lat, w znacznym stopniu określali się przez kategorie ról, które pełnić będą lub mogą pełnić w przyszłości.

Najczęściej wskazywano:

- uzyskanie statusu ucznia lub studenta,
- wykonywany zawód (m.in. pracownik administracji samorządowej, prawnik, tatuażysta, zawodnik piłkarski, cukiernik, modelka, psycholog, stewardessa),
- stan cywilny (określony - partner/partnerka, mąż/żona, matka/ojciec, jak i nieokreślony np. założenie rodziny, wejście w trwałą związek intymny).

Młodzi w wieku 13-20 lat opisywali siebie, odnosząc się do innych stanów lub kategorii, m.in.:

- cech charakteru (m.in. szczęśliwy, elegancki, zabawny, pomysłowy, zaradny),
- miejsca zamieszkania (zarówno na terenie województwa zachodniopomorskiego, jak i poza jego granicami - w Polsce i innych krajach),
- czasu wolnego i hobby (m.in. podróżowanie, zwiedzanie świata, imprezowanie),
- aktywności zawodowej (m.in. podjęcie pracy, założenie własnego biznesu, uzyskania statusu bezrobotnego),
- samorealizacji (m.in. uzyskanie niezależności, stabilizacji, dalsze kształcenie),
- poziomu zadowolenia z życia (m.in. osiągnięcie sukcesu),
- najbliższego otoczenia (m.in. przyjaciół odgrywających istotną rolę w życiu),
- stanu majątkowego (m.in. bycie milionerem, posiadanie własnego mieszkania, samochodu)¹⁶,
- pośłannictwa i misyjności (m.in. wstąpienie do Seminarium Szczecińsko-Kamieńskiego),

Badani wymieniali kierunki studiów, które chcieliby podjąć w przyszłości (np. psychologia, dziennikarstwo, politologia). Niektórzy uczniowie nie widzą chęci dalszej edukacji czy rozwoju jakichkolwiek kompetencji¹⁷.

¹⁶ „Będę miał 19 lat, będę miał już prawo jazdy, a jak nie to będę się starał, aby je zrobić i będę zarabiał w jakiejś pracy, aby w przyszłości kupić sobie dom, auto i założyć rodzinę.” (U670)

¹⁷ „Praca w sklepie spożywczym, bez dyplomu ukończenia szkoły wyższej, żyjąc od wypłaty do wypłaty.” (U52)

Uczniowie, którzy zadeklarowali chęć zmiany miejsca zamieszkania, wskazywali migracje poza granice Pomorza Zachodniego np. do Warszawy, Gdańska, Poznania, Wrocławia, Bydgoszczy. Jednak parokrotnie argumentowano potrzebę przeprowadzki wewnątrz województwa – do dużego miasta (np. Szczecin). Jako główny powód wyjazdu przedstawiano aspekt edukacyjny – związany z podjęciem studiów wyższych, ale i możliwością rozwijania własnych talentów i zdobywania nowych kwalifikacji¹⁸. Wskazano także wyjazdy za granicę dotyczące kontynuowania nauki lub podjęcia aktywności zawodowej (np. Hiszpania, Szwajcaria, Stany Zjednoczone, południe Europy¹⁹). Mimo częstych odpowiedzi dotyczących migracji, uczniowie przedstawili plany dotyczące powrotu²⁰ i potrzeby dalszego realizowania siebie na terenie Pomorza Zachodniego²¹.

Wśród odpowiedzi dominowały kategorie konsensualne (identyfikujące jednostkę z różnymi grupami społecznymi) oraz subkonsensualne (wyrażające indywidualne cechy jednostki – cechy osobowości, przymioty, pasje)²². Zdecydowanej większości odpowiedzi udzielonych przez młodzież można przypisać neutralną temperaturę emocjonalną, następnie pozytywną (na trzystopniowej skali, negatywny, neutralny, pozytywny).

W przeważającej większości odpowiedzi dotyczące planów uczniów były skonkretyzowane (np. określenie kierunku studiów), a niekiedy zostały dodatkowo uszczegółowione (np. opisanie konkretnego miejsca nauki, wyjazdu lub posiadanego

¹⁸ „Za granicą, rozwijając swoje pasje, jednocześnie wykonując prace która sprawia mi przyjemność. Uważam, że Polska ogranicza możliwości rozwoju talentów i zainteresowań młodych ludzi (liczy się tylko papier, wykształcenie, studia, po których nie ma pracy. Ludziom każe się podążać jedną określoną ścieżką, która jest jedyna słuszna). Wiele talentów się marnuje, „bo w szkole trzeba mieć same piątki i szóstki, bo bez tego jesteś nikim”. Oczywiście uogólniłam, ale tak postrzegam edukację w kraju.” (U2553)

¹⁹ „Jako studenta uniwersytetu w innym województwie, obawiam się, że nie znajdę dobrej pracy. W razie czego planuję wyjechać za granicę do Europy Zachodniej, Brazylii lub Iranu.” (U1902)

²⁰ „Pewnie wyjadę na kilka lat do Anglii w celach zarobkowych, a później wrócę do Polski, żeby znaleźć pracę i mieszkanie oraz spróbuję też kontynuować naukę.” (U858)

²¹ „Myślę, że po ukończeniu szkoły wypłynę w morze, jednak po zrobieniu odpowiedniej ilości pieniędzy wrócę do swojej rodzinnej miejscowości, aby otworzyć własny pensjonat i domki.” (U89)

²² Ponadto wskazać można kategorie demi-konsensualne (opisujące jednostkę w sferze formalnej (publicznej) jako osobę prywatną), jak również demi-subkonsensualne (cechy, które odnoszą się do formalnej roli społecznej, ale są ujawniane jako cechy indywidualne). W badaniu stanowiły one mniejszy odsetek odpowiedzi. Źródło: Fatyga Barbara, Dudkiewicz Magdalena, Tomanek Paweł, Michalski Ryszard: *Kultura pod pochmurnym niebem. Dynamiczna diagnoza stanu kultury województwa warmińsko-mazurskiego. Raport i rekomendacje praktyczne*. Olsztyn-Warszawa, 2012, s. 69.

majątku)²³. W opinii badanych studiowanie jest często powiązane z potrzebą podjęcia pracą zawodowej²⁴ i/lub chęcią usamodzielnienia się od rodziców²⁵. Odpowiedzi dotyczące niepewności, co do własnej przyszłości pojawiały się głównie wśród uczniów szkół podstawowych²⁶.

Absolwenci, opisując swoją przyszłość w 2025 roku, wskazywali najczęściej zakończenie kolejnego etapu edukacji (studiów wyższych) oraz podjęcie pracy, a także zmianę stanu cywilnego (np. małżeństwo, narzeczeństwo, posiadanie dziecka²⁷). Zwrócono także uwagę na potrzebę samorealizacji i spełnienia w wykonywanych aktywnościach. Studenci, podobnie jak uczniowie, wyrazili również chęć wyjazdu za granicę (jednak w stosunku do młodszych uczestników badania jako kierunek migracji wskazywali przede wszystkim Niemcy). Młodzież, opisując swoją niepewność co do własnej przyszłości, wymieniła m.in. zły stan zdrowia²⁸, brak wystarczających zasobów finansowych niezbędnych do usamodzielnienia się²⁹, a także konieczność odbywania dodatkowych staży i praktyk umożliwiających w dalszej perspektywie otrzymanie dobrze płatnej pracy.

²³ „Będę studiować w Berlinie prawo, mam nadzieję, że będę mogła studiować równolegle prawo niemieckie jak i polskie. Praca zarobkowa byłaby spoko opcją, będę się dalej angażować w ratowanie planety, liczę, że będę miała czas dla siebie (siłowania, koncerty od czasu do czasu i spotkania z przyjaciółmi, chociaż to na prawie może nie być takie łatwe).” (U2116)

²⁴ „Zawsze staram się wyobrazić sobie przyszłość pozytywnie. Chciałabym mieć już stałych, że tak powiem przyjaciół. Mam też nadzieję, że będę w stanie połączyć studia z jakąś pracą.” (U312)

²⁵ „Mam nadzieję, że uda mi się dostać na jakieś studia. Będę mieszkać z moim przyjacielem. Będę studiować i pracować i żyć oszczędnie by nie musieć być wspomaganym finansowo przez rodziców.” (U743)

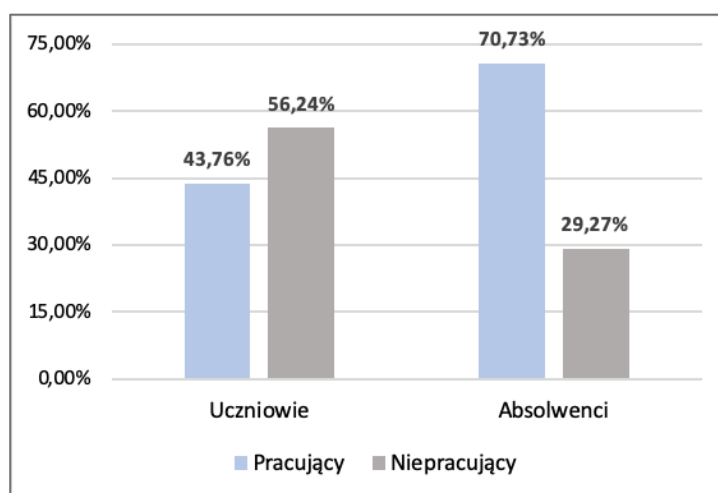
²⁶ „Ja ogólnie mam wątpliwości, kim chce zostać w przyszłości zaraz po podstawówce, ale ogólnie mieszkam na wsi i myślę, że moje życie będzie tutaj w tej samej miejscowości, co mieszkam, i jakoś np. jakoś chłopak, ale na razie nie mam pojęcia.” (U787)

²⁷ „Studia zdane, inżynier zrobiony, praca w IT i powoli stabilizacja gruntu, by móc sobie zapewnić i swojej dziewczynie jakiś dom z 2 pokojami dla nas i dla mojego przyszłego potomka, bo to w nim będziemy widzieć swoją przyszłość, setki spędzonych chwil, bo nie widziałem jej już pół roku i strasznie za nią tęsknię, a ją mocno kocham. Wierzę, że wszystko się ułoży. To właśnie jest ta kwestia tych 3-5 lat ;)” (A74)

²⁸ „Z jeszcze większymi zakolami i deprechą i wymęczeniem nauką na medycynie.” (A133)

²⁹ „Będę wtedy na 6 roku, planuję wtedy ciężę, być może zaczniemy szukać działki siedliskowej, ale z kredytem będzie trzeba poczekać do specjalizacji. Pewnie nie będę miała ani czasu, ani pieniędzy na żadne rozrywki kulturowe. To przykre. Mieć tyle lat i ani grosza... a lata leczę. Już nie wspominając o zegarze biologicznym...” (A134)

Wykres 2. Wykonywanie pracy zarobkowej przez młodzież.

Młodzież w perspektywie najbliższych kilku lat jest świadoma zasadności zatrudnienia lub stworzenia miejsca pracy dla siebie. W roku 2019 ponad 40% badanych uczniów i ponad 70% ankietowanych absolwentów wykonywało pracę zarobkową. W tabeli nr 5 przedstawione zostały branże, w których pracowała młodzież. Najczęściej uczniowie podjęli zatrudnienie w branży gastronomicznej (33,90% respondentów). Na kolejnym miejscu uplasował się handel i usługi (obejmujące m.in. pracę w sklepie spożywczym lub odzieżowym, wykonywanie usług fryzjerskich, kosmetycznych). Ponad 7% wykonywało prace budowlane, a blisko 6% badanych pracowało sezonowo – najczęściej w gospodarstwie rolnym lub sadzie.

Absolwenci, podobnie jak uczniowie, najczęściej podejmowali pracę w branży gastronomicznej (33,33%), handlu i usługach (28,74%), a następnie w administracji (10,36%) i edukacji (8,05%). Najczęściej wskazywaną przez studentów formą zatrudniania była umowa zlecenie (ponad 60% odpowiedzi) oraz umowa o pracę. Co ósmy młody mieszkaniec Pomorza Zachodniego pracował, ale nie został zatrudniony przez swojego pracodawcę (praca „na czarno”).

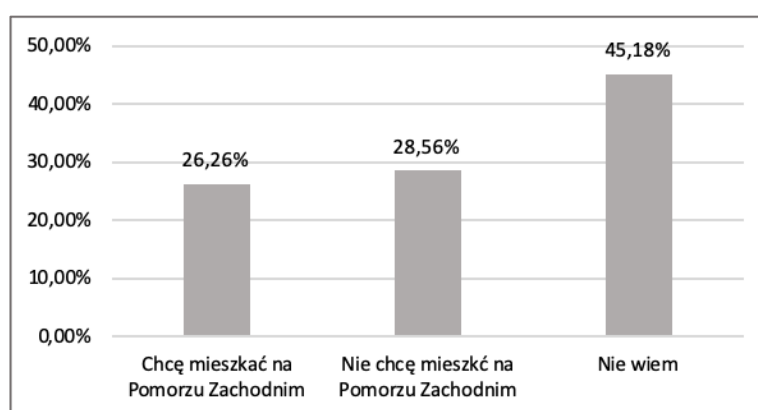
Praca zarobkowa stanowi główne źródło utrzymania dla 22,13% absolwentów. Ponad 60% studentów ma możliwość utrzymania się dzięki wsparciu finansowemu od rodziców lub innych członków rodziny. Zaledwie co siódmy badany wskazał, że może utrzymać się dzięki otrzymywanemu stypendium (socjalnemu lub naukowemu).

Tabela 5. Branże, w których uczniowie wykonywali pracę zarobkową w roku 2019.

Branża	Procent wszystkich odpowiedzi	Branża	Procent wszystkich odpowiedzi
Gastronomia	33,90%	Handel i usługi	14,06%
Budownictwo	7,47%	Edukacja	5,84%
Praca sezonowa	5,65%	Motoryzacja	4,02%
Finanse	3,39%	Opieka społeczna	3,08%
Marketing i rozrywka	2,82%	Hotelarstwo	2,76%
Transport	2,70%	Administracja	2,26%
Opieka nad dzieckiem	1,76%	Opieka zdrowotna	1,51%
Informatyka	1,19%	Energetyka	1,00%
Ochrona, bezpieczeństwo	0,75%	Farmaceutyczna	0,50%
		Pozostałe	5,34%

28,56% uczniów zachodniopomorskich szkół oraz 20,33% absolwentów w przyszłości nie chce mieszkać na terenie województwa zachodniopomorskiego. Blisko połowa młodzieży w wieku 13-20 lat nie jest w stanie odnieść się jednoznacznie co do własnej przyszłości na Pomorzu Zachodnim.

Wykres 3. Moja przyszłość w województwie zachodniopomorskim (uczniowie).

Wizja Pomorza Zachodniego

Respondenci zostali poproszeni o dokonanie charakterystyki województwa zachodniopomorskiego. Pytania dotyczyły zarówno oceny stanu aktualnego, jak i przyszłości Pomorza Zachodniego.

Zespół badawczy w trakcie opracowania kwestionariuszy uznał, że ciekawym rozwiązaniem byłoby zapytanie się uczniów i absolwentów, w jaki sposób wyobrażają sobie region, w którym na co dzień mieszkają, a następnie opisali go za pomocą hashtagów. W maju 2020 r. z internetu korzystało 27,7 mln Polek i Polaków³⁰. Do najczęściej wskazanych mediów społecznościowych używanych przez internautów zalicza się Facebook (2498 mln użytkowników), YouTube, WhatsApp, Facebook Messenger, WeChat oraz Instagram (1000 mln użytkowników w skali globalnej³¹). Spośród wszystkich badanych 113 osób wskazało, że na co dzień nie korzysta z Instagrama i/lub nie używa hashtagów w swojej aktywności w mediach społecznościowych.

Grafika 3. Hashtagi opisujące województwo zachodniopomorskie (uczniowie).

³⁰ Polscy internauci w maju 2020, Polskie Badanie Internetu, <http://pbi.org.pl/raporty/polscy-internauci-w-maju-2020/> (dostęp: 20 czerwca 2020).

³¹ Most popular social networks worldwide as of April 2020, ranked by number of active users (in millions), Statista, <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> (dostęp: 20 czerwca 2020).

Badani opisywali najczęściej region za pomocą określeń #pomorzezachodnie, #balticsea, #morzebałtyckie, #westpomerania oraz #nadmorzem³². Wszystkie z przeważających hashtagów odnoszą się do geograficznego położenia województwa (w tym bliskości Morza Bałtyckiego) oraz jego walorów przyrodniczych, które stanowią dla badanych szczególną wartość. Niektóre odpowiedzi wyrażały intencję, co do przyszłości regionu – polepszających się perspektyw³³, wykorzystania tkwiącego w nim potencjału³⁴, wzmocnienia postaw proekologicznych³⁵ oraz zmniejszenia emigracji młodzieży³⁶.

Na grafice nr 3 przedstawiono hashtagi wskazywane przez uczniów (większy napis oznacza większą liczbę wskazań dokonanych przez badanych).

Spośród pięciu zaprezentowanych w kwestionariusz fotografii³⁷, z których żadna nie została podpisana, badani dokonali wyboru jednej, będącej w ich ocenie najbardziej charakterystyczną dla województwa zachodniopomorskiego. Na fotografiach umiejscowiono następujące obiekty lub sytuacje:

- fotografia nr 1: zabudowana z widocznymi budynkami i wieżowcami (w oryginale zdjęcie przedstawia Szczecin),
- fotografia nr 2: las/teren zielony z widocznym drewnianym domkiem,
- fotografia nr 3: pomieszczenie wyposażone w komputery i monitory,
- fotografia nr 4: dym unoszący się z kominów przemysłowych,
- fotografia nr 5: park/teren zielony z wypoczywającymi w nim osobami.

Poniżej zostały zamieszczone wybory respondentów wraz z ich

³² Wśród odpowiedzi udzielonych przez absolwentów najczęściej wskazywano: #pomorzezachodnie, #westpomerania, #balticsea, #morzebałtyckie oraz #nadmorzem.

³³ „Wydaje mi się że #pomorzezachodnie oddaje ideę integracji województwa jako wspólnego przedsięwzięcia administracyjnego i finansowego. Mówię tu minimalnie o polepszających się warunkach kolei regionalnych czy festiwalach i wydarzeniach zbliżających nas do poziomu miasta światowego.” (A125)

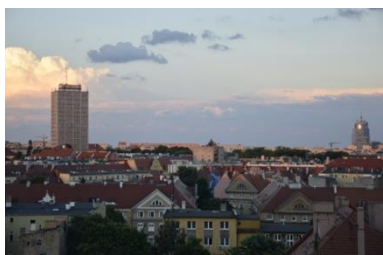
³⁴ „Uważam, że nasze województwo jest jednym z najczystszych i najbardziej „zielonych” w kraju. Niestety, nie jest to doceniane ani przez rząd Polski, ani przez (potencjalnie zainteresowany w celach inwestycyjnych) rząd niemiecki. Powoduje to zacofanie, jeżeli chodzi o rozwój w stosunku do innych województw. Uważam także, iż nadchodzące pokolenia wpłyną na ukształtowanie mojego rodzinnego miasta (Szczecina) jak i całego województwa, i że w końcu dorównamy rozwojowo np. Dolnemu Śląskowi.” (U319)

³⁵ „Naszym największym atutem są plaże. Uważam, że w województwie jest wiele zaniedbanych „darów natury”, a młodzież w większości nie robi nic, by miasta ożyły.” (U163)

³⁶ „Zdecydowanie wyrażają zdanie o województwie. Zachodniopomorskie kojarzy mi się przede wszystkim z długimi ścieżkami rowerowymi i wycieczkami do okolicznych lasów, których jest w naszym regionie mnóstwo. Chciałabym także, aby więcej osób młodych zostawało na terenie naszego województwa stąd hashtag o młodych.” (U115)

³⁷ Źródło fotografii: <https://www.pexels.com/> oraz <https://pixabay.com/> (dostęp: 2 maja 2020).

uzasadnieniami. Ponad jednej trzeciej uczniów województwo zachodniopomorskie kojarzy się z fotografią nr 1, na której została rozpoznana szczecińska zabudowa. Szczecin utożsamiony jest ze stolicą województwa i zarazem największym miastem regionu. Niewiele mniej badanych wybrało fotografię prezentującą tereny zielone, argumentując swój wybór położeniem geograficznym regionu oraz warunkami przyrodniczymi³⁸. Młodzieży w wieku 13-20 lat Pomorze Zachodnie nie kojarzy się z miastem rozwijającym się, w którym istotną rolę odgrywa postęp technologiczny.

Fotografia nr 1

37,2% uczniów, kierując się wyborem fotografii nr 1, odniosło się do swoich pozytywnych doświadczeń związanych z miastem, jego zabudowy i infrastruktury. Szczecin, obok walorów przyrodniczych regionu, uznawany jest za symbol województwa³⁹.

W argumentacjach podkreślano walory innych miast. Oprócz Szczecina wskazano Koszalin, Stargard, Gryfice, Międzyzdroje. Zwrócono również uwagę na zmniejszającą się liczbę zieleni w mieście na rzecz nowopowstających budynków, a także ograniczone wykorzystanie parków miejskich przez mieszkańców⁴⁰.

³⁸ Absolwenci, pod względem procentowej wielkości wskazań, przyznawali poszczególnym fotografiom następujące wartości - fotografia nr 1: 42,28%; fotografia nr 2: 29,27%; fotografia nr 5: 25,2%; fotografia nr 4: 2,44%; fotografia nr 3: 0,81%.

³⁹ „Stolica Pomorza Zachodniego, to jego serduszko.” (U70)

⁴⁰ „Jest brudno, region się nie rozwija, staje się coraz bardziej betonowy.” (A129)

Fotografia nr 2

30% młodzieży w wieku 13-20 lat doceniło walory przyrodnicze Pomorza Zachodniego - lasy, parki (m.in. Puszcza Bukowa, Puszcza Wkrzańska, park w Resku), tereny uprawne, jak i bliskość morza, która jest bardziej doceniana niż pozostałe atrakcje naturalne regionu. Tereny zielone są wykorzystane przez młodzież do celów turystycznych - spacerów, przejazdów rowerowych, spędzanie wolnego czasu.

Fotografia nr 3

0,7% badanych uczniów wskazało, że fotografia nr 3 może obrazować aktualną sytuację, w której znaleźli się młodzi ludzie - zmiana formy edukacji ze stacjonarnej na zdalną, jak również możliwość cyfrowego uzależnienia młodzieży. Wśród argumentów podkreślano zasadność podjęcia przez decydentów działań zmierzających do rozwoju gospodarczego i technologicznego regionu.

Fotografia nr 4

4,9% uczniów zwróciło uwagę na aspekty ekologiczne związane z zanieczyszczeniem środowiska, w szczególności smogiem oraz działalnością zakładów przemysłowych⁴¹. Parokrotnie przytoczono przykład zakładów w Policach. Podkreślono również zasadność realizacji inwestycji, które nie tylko przyczynią się do rozwoju gospodarczego regionu, ale i będą korzystanie oddziaływać na środowisko naturalne.

⁴¹ „Zakłady chemiczne zatruwają strasznie nasze powietrze.” (U53)

Fotografia nr 5

27,2% młodych uznało, że fotografia nr 5 oddaje charakter ich aktywności związanych ze spędzaniem wolnego czasu na terenie Pomorza Zachodniego, uczestnictwem w ogólnodostępnych wydarzeniach kulturalnych (np. Dni Morza), jak również wykorzystywaniem dostępnej infrastruktury (np. Park Kasprowicza). Podkreślono wartość płynącą z realizacji inwestycji związanych z modernizacją dróg rowerowych i ścieżek do biegania. Wskazano także aspekty solidarnościowe i wspólnotowe⁴². Według badanych zdjęcie nr 5 oddaje walory turystyczne regionu oraz stanowi potwierdzenie obecności turystów, głównie w nadmorskich miejscowościach.

Wojewódzka Karta Młodych

W roku 2019 w rekomendacjach wydanych przez Radę przedstawiono pomysł utworzenia Wojewódzkiej Karty Młodych, której celem byłoby „zwiększenie wśród młodych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego aktywności edukacyjnych, społecznych, kulturalnych i sportowych, a także wzmacnianie współpracy pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz młodzieży”⁴³. Ponadto Wojewódzka Karta Młodych miałaby za zadanie ułatwić młodzieży z Pomorza Zachodniego rozwój własnych pasji, poznawanie atrakcji turystycznych, historycznych i kulturalnych regionu. Wprowadzenie rozwiązań przypisanych do Karty, zgodnie z intencją autorów pomysłu, przyczyniłoby się do wyrównania szans edukacyjnych młodzieży mieszkającej w miejscowościach oddalonych od głównych ośrodków miejskich regionu.

⁴² „Tworzymy to województwo razem, dlatego jest takie piękne i wyjątkowe.” (U263)

⁴³ Rekomendacja nr 4 „Wojewódzka Karta Młodych” przygotowana przez Radę Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego z okazji 15-tej rocznicy wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Ponad 99% badanych jest zainteresowanych otrzymaniem Wojewódzkiej Karty Młodych. Wśród korzyści, które mogłyby zostać przypisane do Karty, z największym zainteresowaniem spotkały się zniżki do kina, bezpłatny przejazd pociągiem na wybranej trasie w granicach województwa, zniżki na siłownię, zniżki na basen, zniżki do restauracji i punktów gastronomicznych oraz kody rabatowe na książki.

Tabela 6. Proponowane usługi lub oferty, które mogłyby zostać przypisane do Wojewódzkiej Karty Młodych.

Proponowane usługi lub oferty, które mogłyby zostać przypisane do Karty	Procent wszystkich odpowiedzi w badanej grupie		Proponowane usługi lub oferty, które mogłyby zostać przypisane do Karty	Procent wszystkich odpowiedzi w badanej grupie	
	Uczniowie	Absolwenci		Uczniowie	Absolwenci
Zniżki do kina	13,73%	11,70%	Bezpłatny przejazd pociągiem na wybranej trasie w granicach województwa	11,95%	11,70%
Zniżki na siłownię	10,27%	10,64%	Zniżki na basen	9,95%	8,51%
Zniżki do restauracji i punktów gastronomicznych	8,92%	14,29%	Kody rabatowe na książki	8,19%	9,27%
Dodatkowy pakiet internetu	6,93%	3,95%	Kody rabatowe na artykuły biurowe	5,07%	5,32%
Zniżki do kręgielni	4,75%	4,41%	Zniżki do teatru	4,41%	6,53%
Zniżki na abonament telefoniczny	3,28%	0,91%	Zniżki do muzeum	3,22%	3,80%
Dodatkowe doładowanie telefonu	2,60%	0,61%	Konkursy skierowane tylko dla posiadaczy Karty	2,60%	1,82%
Zniżki do filharmonii	2,51%	5,93%	Zniżki na transport publiczny	0,13%	-
Zniżki na usługi sportowe	0,11%	-	Zniżki do sklepów	0,07%	-
Nie jestem zainteresowany/a taką Kartą	1,02%	0,15%	Pozostałe	0,29%	0,46%

Edukacja

W roku szkolnym 2018/2019 w województwie zachodniopomorskim w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych uczyło się 204140 uczniów, w tym:

- 127578 uczniów szkół podstawowych,
- 14966 uczniów gimnazjów,
- 6230 uczniów branżowych szkół I stopnia,
- 24452 uczniów liceów ogólnokształcących,
- 19486 uczniów techników,
- 952 uczniów szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe,
- 2298 uczniów szkół artystycznych niedających uprawnień zawodowych,
- 7767 uczniów szkół policealnych,
- 411 uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy⁴⁴.

W kwestionariuszu badawczym zaprezentowano pięć fotografii (bez opisu)⁴⁵, spośród których uczniowie wybrali zdjęcie najbardziej opisujące szkołę, do której aktualnie uczęszczają (uwzględniając stan sprzed pandemii koronawirusa). Prawie połowie badanych szkoła kojarzy się z salą lekcyjną z ustawionymi w niej stolikami (odpowiednio uczniowie szkół branżowych I stopnia, techników, szkół podstawowych i liceów ogólnokształcących). Co dziewiąty uczeń zwrócił uwagę na poza-infrastrukturalne elementy organizacji życia szkolnego, tj. formę prowadzenia zajęć (fotografia nr 2).

⁴⁴ *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019*. Warszawa, Gdańsk, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2019, s. 123, 133, 162, 172, 177, 180, 181, 182, 183, 188.

⁴⁵ Źródło fotografii: <https://www.pexels.com/> (dostęp: 2 maja 2020).

Fotografia nr 4

7,03% odpowiedzi

Fotografia nr 5

22,56% odpowiedzi

Fotografia nr 1

48,53% odpowiedzi

Fotografia nr 2

11,1% odpowiedzi

Fotografia nr 3

10,77% odpowiedzi

Warto zwrócić uwagę na fotografię nr 5, którą wskazało 22,56% osób, z czego najczęściej z zobrazoną sytuacją utożsamiają się uczniowie liceów ogólnokształcących. Przyczyny, które wyjaśniać mogą ten wybór, zostały szerzej opisane w rozdziale poświęconym zdrowiu.

Tabela 7. Wybór fotografii opisujących szkołę a etap edukacji (uczniowie)⁴⁶.

Etap edukacji	Fotografia				
	1	2	3	4	5
Szkoła podstawowa	49,1%	12,0%	12,4%	4,6%	22,0%
Liceum ogólnokształcące	45,2%	10,0%	11,6%	10,3%	23,0%
Technikum	50,7%	11,4%	7,7%	5,2%	25,0%
Szkoła branżowa I stopnia	62,4%	14,7%	8,1%	2,5%	12,2%
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	50,0%	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%
Szkoła policealna	64,3%	7,1%	7,1%	7,1%	14,3%
Inna	46,9%	6,2%	12,5%	3,1%	31,2%

Uczniowie ocenili pięć stwierdzeń dotyczących szkoły, do której aktualnie uczęszczają. 57,94% młodzieży uznało, że ma dobry kontakt z nauczycielami ze swojej szkoły, z czego z kontaktu z nauczycielami najbardziej zadowoleni są uczniowie szkół branżowych I stopnia, a następnie liceów ogólnokształcących, techników i szkół podstawowych. Niespełna połowa badanych ma poczucie sprawiedliwego oceniania za szkolne osiągnięcia. Najmniej sprawiedliwie oceniani czują się uczniowie techników.

W części badania poświęconej aktualnym wyzwaniom 10,23% uczniów uznało, że jest niepewna co do własnej przyszłości zawodowej. W tym celu zasadne wydawałoby się podejmowanie działań ułatwiających młodzieży odnalezienie się w przyszłości na rynku pracy. Jedna trzecia uczniów uznała, że jest niezadowolona z zajęć doradztwa zawodowego, które są organizowane w szkołach. Zdecydowaną większość niezadowolonych (54,1%) stanowili uczniowie liceów ogólnokształcących.

⁴⁶ W opisie danych nie uwzględniono odpowiedzi wskazanych przez uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy (4 osoby), uczniów szkół policealnych (14 osób) oraz uczniów szkół, którzy wskazali etap - „Inna” (32 osoby).

44,17% uczniów planuje kontynuację nauki w województwie zachodniopomorskim. Przekonanych do dalszej edukacji na Pomorzu Zachodnim jest 27,3% badanych licealistów, z kolei 43% zamierza uczyć się (studiować) poza województwem.

Tabela 8. Moja szkoła wg uczniów.

Stwierdzenie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Mam dobry kontakt z nauczycielami z mojej szkoły.	57,94%	8,19%	33,86%
Mam poczucie, że w mojej szkole nauczyciele oceniają mnie sprawiedliwie.	49,40%	20,15%	30,46%
Jestem zadowolony/zadowolona z zajęć z doradztwa zawodowego, które są organizowane w mojej szkole.	27,87%	33,73%	38,40%
Samorząd uczniowski w mojej szkole jest bardzo aktywny - realizuje liczne działania na rzecz uczniów i uczennic.	52,64%	18,31%	29,05%
Planuję kontynuację nauki w województwie zachodniopomorskim.	44,17%	28,01%	27,82%

Z działalności samorządu uczniowskiego w swojej szkole zadowolonych jest ponad połowa badanych. Wśród najbardziej pozytywnie oceniających aktywność są uczniowie liceów ogólnokształcących, szkół podstawowych i techników.

O podobne stwierdzenia zostali zapytani studenci. Trzy czwarte z nich pozytywnie ocenia relacje z nauczycielami. Do sprawiedliwego oceniania w szkole ponadpodstawowej odniosła się ponad połowa badanych. Warto jednak zauważyć, że zaledwie 4,07% studentów uznało, że zajęcia doradztwa zawodowego prowadzone w szkole stanowiły dla nich wsparcie w wyborze kierunku studiów lub dalszych możliwości kształcenia.

Tabela 9. Moja szkoła wg absolwentów.

Stwierdzenie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
W szkole ponadpodstawowej miałem/miałam dobry kontakt z nauczycielami, którzy mnie uczyli.	78,86%	10,57%	10,57%
Mam poczucie, że w szkole ponadpodstawowej nauczyciele oceniali mnie sprawiedliwie.	53,66%	24,39%	21,95%

Zajęcia z doradztwa zawodowego prowadzone w mojej szkole ponadpodstawowej ułatwiły mi wybór dalszego kierunku kształcenia (np. studiów wyższych).	4,07%	78,05%	17,89%
---	-------	--------	--------

Absolwenci zostali zapytani o działania, które mogłyby zostać podjęte w szkole ponadpodstawowej, aby czuli się w niej jeszcze lepiej. Wskazano kilka propozycji, z których większość odnosiła się do:

- konieczności uruchomienia lub wzmocnienia (jeśli istniało) wsparcia psychologicznego i pedagogicznego⁴⁷,
- zmiany sposobu kształcenia uczniów (m.in. wykorzystywanie nowych metod pracy, wprowadzenie zajęć dodatkowych oraz zajęć doradztwa zawodowego)⁴⁸,
- sprawiedliwego oceniania i równego traktowania uczniów,
- potrzeby rozwiązywania trudności wewnątrzklasowych i wewnątrzszkolnych wynikających z obecności uczniów sprawiających trudności wychowawcze⁴⁹.

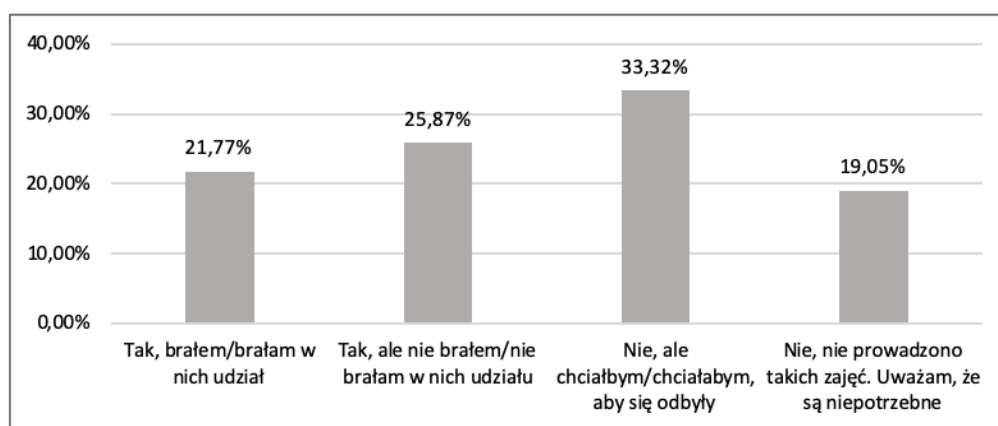
Blisko 48% uczniów zadeklarowało, że w ich szkołach organizowano zajęcia dotyczące wystąpień publicznych i prezentacji. W takich zajęciach uczestniczył co piąty młody mieszkaniec województwa zachodniopomorskiego. Z kolei jedna trzecia uczniów chciałaby wziąć udział w tego typu zajęciach. Najbardziej zajęciami dotyczącymi wystąpień publicznych i prezentacji zainteresowani są uczniowie liceów ogólnokształcących.

⁴⁷ „Większe zainteresowanie nauczycieli tym, co dzieje się z uczniami - a mało kto interesował się tym, że niektórzy uczniowie byli notorycznie prześladowani.” (A91)

⁴⁸ „Doradztwo zawodowe prawie nie istnieje. Idzie się na studia, o których w większości nie ma się pojęcia i często okazują się nietrafione. Byłoby dobrze, gdyby kierunki inżynierskie były lepiej przedstawione.” (A63)

⁴⁹ „Usunięcie z klas uczniów sprawiających problemy, umieszczenie ich w specjalnych szkołach, cechach. Zdecydowanie niszczyli przebieg zajęć i nagabywali innych uczniów do złego zachowania, marnując im możliwość na dobrą przyszłość. Zdecydowanie za dużo przypadków takich osób było w mojej szkole.” (A103)

Wykres 4. Uczestnictwo w zajęciach dotyczących występów publicznych i prezentacji.

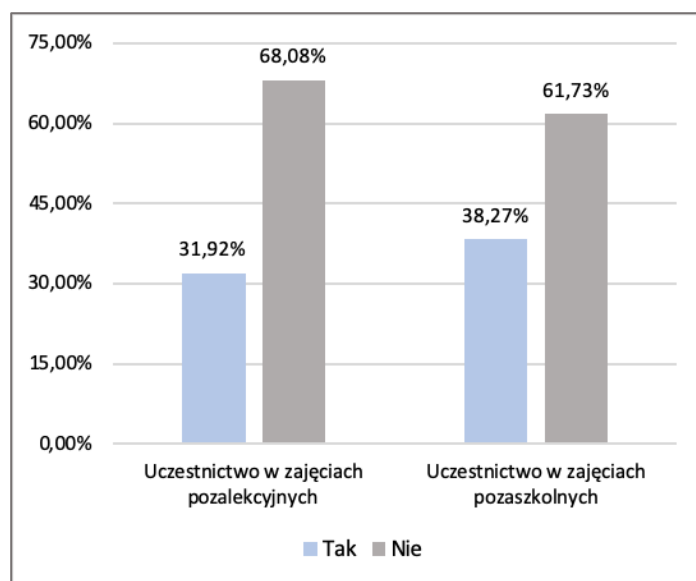

Zajęcia dodatkowe

Obok edukacji formalnej wskazać można dwie formy edukacji – edukację pozaformalną oraz edukację nieformalną. W ramach edukacji pozaformalnej uczniowie mogą uczestniczyć, jak również mogą organizować lub współorganizować zajęcia dodatkowe, w ramach których m.in. rozwija się zainteresowania, kompetencje czy też zdobywa nowe doświadczenia. Uczniowie wskazali zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, w których uczestniczą, a także przyczyny uniemożliwiające udział w dodatkowych formach edukacji.

W zajęciach pozalekcyjnych (np. koła zainteresowań) organizowanych przez szkołę uczestniczył co trzeci badany (31,92%). Z kolei odsetek uczestniczących w zajęciach pozaszkolnych (organizowanych poza szkołą np. przez bibliotekę, klub sportowy, ośrodek kultury) jest większy o siedem punktów procentowych i wynosi 38,27%.

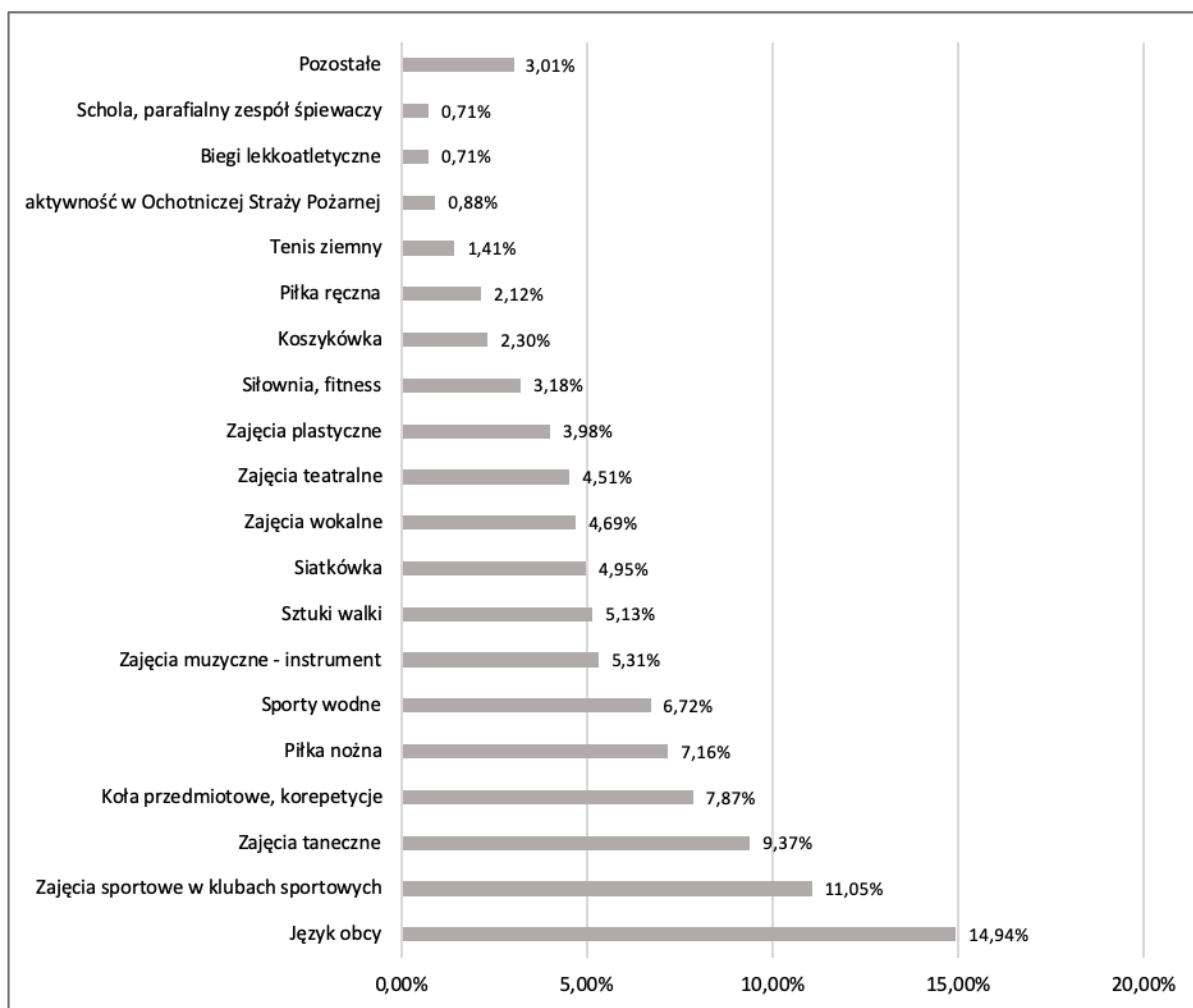
Wykres 5. Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych (uczniowie).

Do najczęściej wybieranych przez młodzież zajęć pozalekcyjnych zaliczają się: zajęcia językowe, zajęcia sportowe (m.in. koszykówka, siatkówka, pływanie), zajęcia przedmiotowe (m.in. matematyczne), zajęcia, podczas których można rozwijać swoje umiejętności i talenty (m.in. plastyczne, taneczne, muzyczne), a także zajęcia związane z działalnością społeczną (m.in. szkolny wolontariat, harcerstwo).

Młodzież wskazała również zajęcia pozaszkolne, w których uczestniczy najczęściej. Zalicza się do nich zajęcia z języka obcego, zajęcia sportowe w klubach sportowych, zajęcia taneczne, koła przedmiotowe oraz zajęcia z piłki nożnej. Ponad 60% uczniów nie uczestniczy zarówno w zajęciach pozalekcyjnych jak i pozaszkolnych.

Wykres 6. Zajęcia pozaszkolne wybierane najczęściej przez młodzież.

Uczniowie zapytani o powody nieuczestniczenia w zajęciach dodatkowych wskazali:

- brak motywacji lub brak potrzeby udziału w zajęciach poza szkołą, a także brak zainteresowania taką formą edukacji⁵⁰,
- brak czasu wolnego⁵¹ z uwagi na podejmowane inne działania pozalekcyjne lub nadmiar obowiązków szkolnych⁵² (w tym przeciążenie nauką)⁵³,

⁵⁰ „Wydaje mi się, że to przez brak motywacji do uczestniczenia i brak większej ilości znajomych, których znam. Lubię i wiem, że też na te zajęcia chodzą.” (U959)

⁵¹ „Definitywnie brak czasu. Uczę się w dość specyficznej szkole, mamy wypełniony plan lekcji. Tygodniowo mam 1 godzinę siatkówki.” (U87)

⁵² „Kiedyś uczestniczyłam w wielu aktywnościach, jednak szkoła średnia wypaliła mój zapał i przestałam rozwijać nawet moje zainteresowania, bo nie miałam siły ani fizycznej, ani psychicznej.” (U1881)

⁵³ „Mając zajęcia od 7 do 16 i godzinny dojazd jest to po prostu awykonalne. Brakuje mi w tygodniu czasu na odpoczynek od stresu, a wiem, że na takie zajęcia musiałabym się porządnie przygotowywać. Poza tym może jest to spowodowane moim charakterem? Raczej nie lubię się wypowiadać na większym forum, czuje się śmieszna, głupia, oceniana.” (U309)

- trudności w dostępie do atrakcyjnej oferty zajęć dodatkowych poza miejscem zamieszkania (m.in. z uwagi na brak połączeń (lub ograniczenie) transportu publicznego w godzinach popołudniowych lub w weekendy)⁵⁴,
- tworzenie oferty zajęć pozaszkolnych, które nie wpisują się bezpośrednio w potrzeby uczniów, a także organizacja zajęć, których grupa docelowa nie jest sprecyzowana lub tematyka zajęć dostosowana jest do dzieci (a nie do młodzieży),
- organizację zajęć w godzinach nieprzystosowanych do możliwości młodzieży (w trakcie trwania zajęć szkolnych)⁵⁵,
- prowadzenie zajęć przez kadre, która nie posiada odpowiednich kwalifikacji⁵⁶,
- kompetencje lub predyspozycje, które utrudniają lub uniemożliwiają udział w zajęciach dodatkowych⁵⁷,
- organizację zajęć płatnych, które są niedostępne dla uczniów znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej,
- niemożność rozwijania relacji koleżeńskich z uwagi na wypełnienie czasu wolnego zajęciami dodatkowymi⁵⁸.

⁵⁴ „Mieszkam w innej miejscowości i abym mogła uczestniczyć wstawałabym albo bardzo wcześnie, albo wracała dość późno. A po drugie w mojej szkole nie ma zbyt kółka pozaszkolnego, które by mnie interesowało.” (U2088)

⁵⁵ „Są w godzinach w których mam lekcje albo nie ma interesujących zajęć.” (U1912)

⁵⁶ „Prowadzą je nieodpowiedni nauczyciele, którzy niezbyt ciekawie prowadzą lekcje. Często bywa tak, że nauczyciel nie ma na tyle rozwiniętej wiedzy pozaszkolnej, by wejść w nim dyskusję. Myślę, że kolejnym czynnikiem jest zły sposób promowania, czy zachęcania uczniów do wzięcia udziału.” (U183)

⁵⁷ „Nie mam ochoty, poza tym mam trudności w kontaktach z ludźmi.” (U508)

⁵⁸ „Zajęcia pozaszkolne zabierają dużą część czasu prywatnego. Po 4 latach trenowania koszykówki zrezygnowałem, ponieważ nie miałem czasu na naukę oraz na własne inne potrzeby.” (U779)

Tabela 10. Udział w zajęciach dodatkowych a etap edukacji⁵⁹.

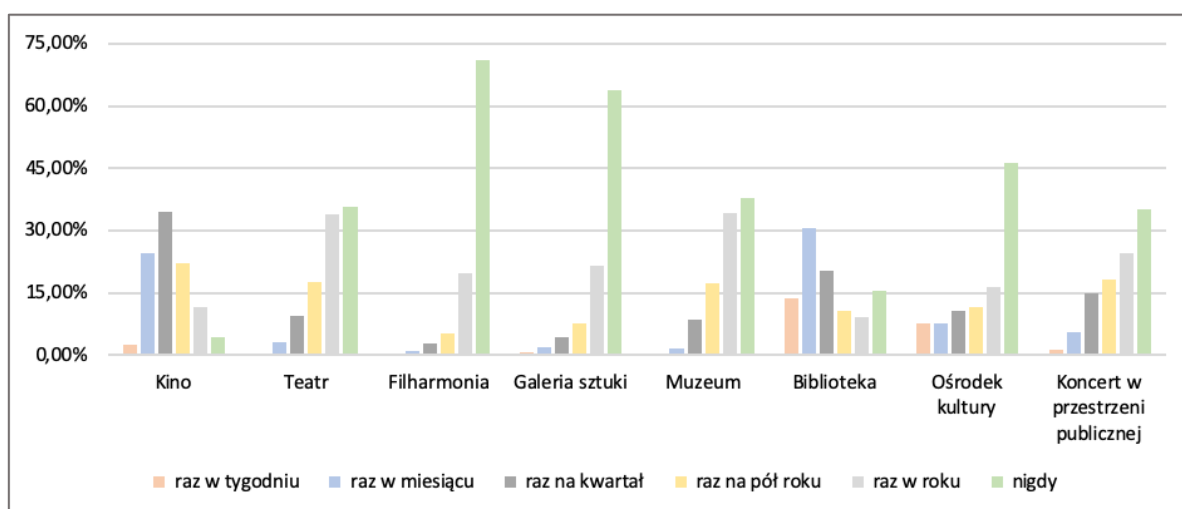
Etap edukacji	Zajęcia dodatkowe			
	Zajęcia pozalekcyjne		Zajęcia pozaszkolne	
	Nie	Tak	Nie	Tak
Szkoła podstawowa	51,0%	49,0%	53,2%	46,8%
Liceum ogólnokształcące	70,2%	29,8%	59,1%	40,9%
Technikum	82,9%	17,1%	73,3%	26,7%
Szkoła branżowa I stopnia	84,8%	15,2%	80,2%	19,8%
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	100,0%	0,0%	75,0%	25,0%
Szkoła policealna	64,3%	35,7%	57,1%	42,9%
Inna	62,5%	37,5%	75,0%	25,0%

Badani zostali zapytani o częstotliwość korzystania w roku 2019 z oferty kulturalnej przygotowanej przez instytucje kultury funkcjonujące na terenie województwa zachodniopomorskiego – kino, teatr, filharmonia, galeria sztuki, muzeum, biblioteka, ośrodek kultury oraz koncert w przestrzeni publicznej⁶⁰. Ponad 70% uczniów nigdy nie odwiedziło filharmonii, na kolejnym miejscu uplasowała się galeria sztuki (63,78%). Najczęściej odwiedzaną instytucją kultury jest biblioteka (13,82% uczniów odwiedziło ją co najmniej raz w tygodniu). Do kina jak i do biblioteki równie często (raz w miesiącu) udaje się odpowiednio 24,68% i 30,53% badanych). Z kolei co najmniej raz w półroczu, oprócz kina, młodzież uczestniczyła w koncercie w przestrzeni publicznej, a także wzięła udział w spektaklu teatralnym bądź zwiedziła muzeum.

⁵⁹ W opisie danych nie uwzględniono odpowiedzi wskazanych przez uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy (4 osoby), uczniów szkół policealnych (14 osób) oraz uczniów szkół, którzy wskazali etap – „Inna” (32 osoby).

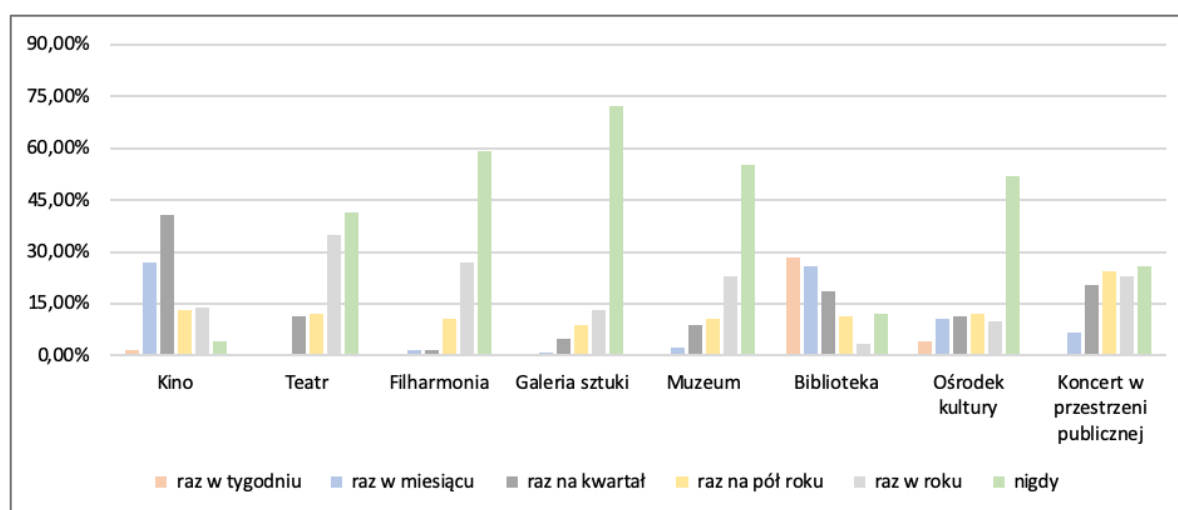
⁶⁰ W 2018 roku w województwie zachodniopomorskim funkcjonowało 28 kin stałych, 8 teatrów i instytucji muzycznych, 11 galerii sztuki, 33 muzea i oddziały muzealne, 363 biblioteki publiczne (wraz z filiami), 1 biblioteka wojewódzka. Źródło: *Statystyczne Vademecum Samorządowca 2019*, Główny Urząd Statystyczny, https://szczecin.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_zachodniopomorskie/portret_województwa/województwo_zachodniopomorskie.pdf (dostęp: 20 czerwca 2020).

Wykres 7. Uczestnictwo uczniów w kulturze (uczniowie).

Najwięcej spośród badanych absolwentów nigdy nie odwiedziło galerii sztuki (72,36%), filharmonii, muzeum i ośrodka kultury. Wśród najczęściej odwiedzanych instytucji kultury znalazła się biblioteka, co może być związane z aktywnością naukową badanych. Co czwarty student raz w miesiącu odwiedza kino (jest to najczęściej wybierana instytucja spośród zaprezentowanych). Na kolejnym miejscu pod względem częstotliwości odwiedzin są koncerty w przestrzeni publicznej.

Wykres 8. Uczestnictwo uczniów w kulturze (absolwenci).

Studia

Młodzież w województwie zachodniopomorskim może kształcić się na 21 uczelniach wyższych, spośród których do największych pod względem liczby

studentów zalicza się Uniwersytet Szczeciński oraz Politechnikę Koszalińską⁶¹. W roku 2018 na Pomorzu Zachodnim kształciło się 39421 studentów. Pod względem liczebności studentów region uplasował się na 11. pozycji w kraju⁶².

Studenci, którzy wzięli udział w badaniu wymienili kryteria, którymi kierowali się przy wyborze uczelni. Co czwarty uczeń przy wyborze miejsca nauki sugerował się kwestiami finansowymi (niemożność samodzielnego pokrycia kosztów utrzymania w innym województwie). Wśród trzech najczęstszych wskazań pojawiały się także wysoki poziom nauki oraz różnorodność kierunków kształcenia

Tabela 11. Kryteria wyboru uczelni przez studentów.

Kryteria wyboru uczelni przez studentów	Procent wszystkich odpowiedzi
Nie mogłem/nie mogłam podjąć studiów w innym województwie z uwagi na większe koszty utrzymania	25,26%
Wysoki poziom nauki	16,49%
Różnorodność kierunków kształcenia	15,98%
Lokalizacja uczelni blisko rodzinnego domu	10,82%
Niski poziom nauki - uczelnia przyjmuje każdego studenta/studentkę	7,73%
Współpraca uczelni z przedsiębiorcami umożliwiającą podjęcie aktywności zawodowej	4,12%
Oferta stypendialna uczelni	3,61%
Możliwość udziału w projektach badawczych prowadzonych przez uczelnię	3,61%
Bogata oferta wyjazdów/wymian zagranicznych	3,09%
Nie zostałem przyjęty/zostałam przyjęta na inną uczelnię	3,09%
Lepsza perspektywa zatrudnienia w przyszłości	2,06%
Pozostałe	3,09%

Studenci ocenili przydatność w dalszym życiu wiedzy przekazywanej podczas zajęć na uczelni, w której podjęli naukę. Badani, dokonali oceny w skali pięciopunktowej, gdzie ocenie 5 przypisywano bardzo zadowolony/zadowolona, a ocenie 1 bardzo niezadowolony/niezadowolona. Ostatecznie absolwenci przyznali

⁶¹ Uczelnie wyższe w województwie zachodniopomorskim, Ranking Główny Szkół Wyższych, <http://www.rgs.w.edu.pl/katalog-uczelni/zachodniopomorskie/> (dostęp: 20 czerwca 2020).

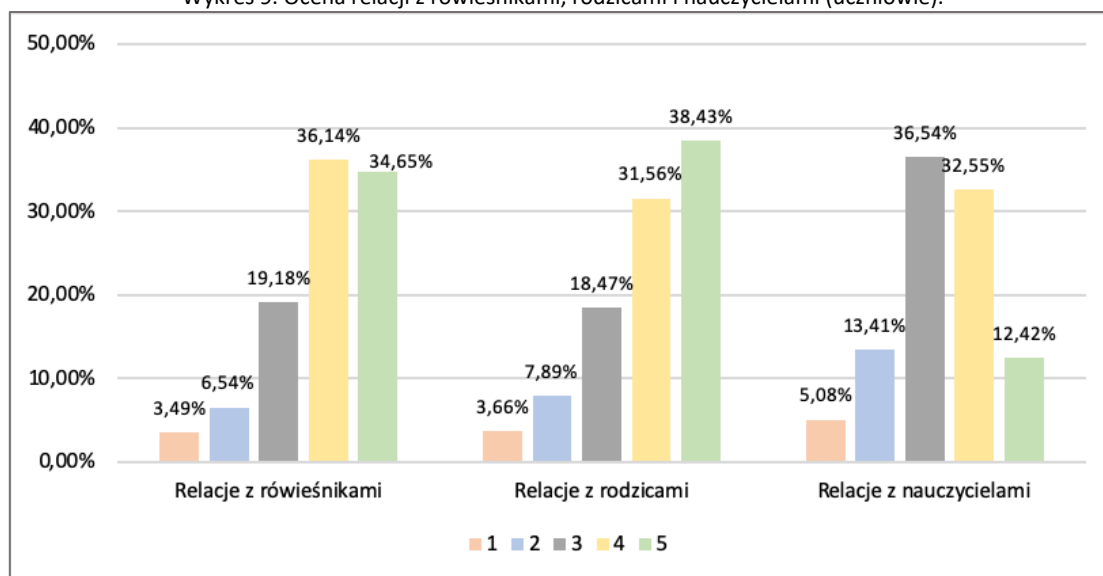
⁶² Liczba studentów szkół wyższych, Pomorze Zachodnie eRegion, <http://eregion.wzp.pl/wskaznik/liczba-studentow-szkol-wyzszych> (dostęp: 19 czerwca 2020).

ocenę 3,51. Argumentując swój wybór, badani odnosili się do przydatności (poza uczelnią) wiedzy przekazywanej w trakcie nauki, jak również niedostosowania programu nauczania do potrzeb rynku pracy⁶³ lub kompetencji studentów (na pierwszych latach studiów)⁶⁴. Podkreślano także przyjazną atmosferę w trakcie zajęć oraz atrakcyjny sposób ich prowadzenia⁶⁵. Ponadto zwrócono uwagę na konieczność realizacji większej liczby przedmiotów w wymiarze praktycznym, a nie teoretycznym.

Zdrowie

W części badania poświęconej zdrowiu młodzież została poproszona o odniesienie się do relacji z bliskimi. Ponadto dokonała oceny swojego zaangażowania w działania, które mogą mieć wpływ na stan samopoczucia lub zdrowia. Badani zwrócili również uwagę na kwestie dotyczące wsparcia psychologicznego oraz dyskryminacji w najbliższym otoczeniu.

Wykres 9. Ocena relacji z rówieśnikami, rodzicami i nauczycielami (uczniowie).

⁶³ „Wiele materiału dydaktycznego jest obecnie nieaktualnego na rynku oraz przekazywana wiedza niewiele się przydaje w życiu zawodowym.” (A51)

⁶⁴ „Większość przedmiotów jest bardzo potrzebna, aby w pełni pojąć to do czego się przygotowujemy. Jednak jest kilka przedmiotów, które pojawiają się albo za wcześnie (trudno jest zrozumieć pewne mechanizmy oraz nauka polega na zapamiętywaniu niepotrzebnych statystyk), albo są kompletnie niepotrzebne jak np. zajęcia z immunologii, na których zamiast skupić się na fizjologii układu immunologicznego, uczyliśmy się testów diagnostycznych tylko dlatego, że kierownikiem zakładu jest diagnosta laboratoryjny.” (A140)

⁶⁵ „Zajęcia są prowadzone bardzo ciekawie, już od pierwszych zajęć wiedza stała się przydatna.” (A37)

Uczniowie dokonali oceny swoich relacji z rówieśnikami, rodzicami i nauczycielami w skali pięciopunktowej, gdzie ocenie 5 przypisywano bardzo zadowolony/zadowolona, a ocenie 1 bardzo niezadowolony/niezadowolona. Niemalże na równi oceniono relacje z rodzicami i rówieśnikami (odpowiednio 3,93 oraz 3,92). Z kolei kontaktom z nauczycielami przypisano średnią ocenę na poziomie 3,34. Absolwenci swoje relacje z bliskim ocenili wyżej niż uczniowie. Ocena kontaktów ze znajomymi wyniosła 4,39 w skali pięciopunktowej, z kolei relacje z rodzicami oceniono na 4,14.

Młodzież i otoczenie

W tabeli nr 12 zaprezentowanych zostało 14 stwierdzeń dotyczących zdrowia, kondycji fizycznej samopoczucia oraz postrzegania świata, do których w badaniu odnosili się uczniowie. Ogólnie młodzież ocenia swój stan emocjonalny pozytywnie. Przemęczenie wynikające z przeciążenia nauką, które wskazali młodzi, może być powiązane z „zarywaniem nocek” przez ponad połowę badanych (53,16%)⁶⁶.

Uczniowie zostali zapytani o swoich kolegów i koleżanki ze szkoły. Ponad 60% zadeklarowało, że w swoim najbliższym otoczeniu zna osoby poniżej 18 roku życia, które zażywają substancje psychoaktywne. Połowa młodzieży potwierdziła oglądanie materiałów pornograficznych przez swoich rówieśników⁶⁷, natomiast na oglądanie patostreamów zwrócił uwagę co piąty uczeń.

Młodzi mają pozytywne nastawienie do lekcji wychowania fizycznego, które umożliwiają im poznawanie różnych dyscyplin sportowych w przeciwieństwie do zajęć z zakresu edukacji seksualnej, które negatywnie oceniło 49,07% uczniów. Większość badanych czuje się dobrze w szkole, do której uczęszcza. Jest to nie tylko miejsce umożliwiające rozwój wiedzy i umiejętności, ale również przestrzeń do nawiązywania relacji z rówieśnikami. Siedmiu na dziesięciu uczniów potwierdziło, że ma przyjaciela lub przyjaciółkę, na którego/którą może liczyć w każdej sytuacji.

⁶⁶ Ponad 60% badanych studentów zadeklarowało, że „zarywa nocki”, co skutkuje zmęczeniem i trudnościami z porannym wstawaniem na uczelnię i/lub do pracy.

⁶⁷ Z przeprowadzonego badania wynika, że jedna czwarta studentów od czasu do czasu ogląda materiały pornograficzne.

Mimo że uczniowie nie mają problemów z odróżnieniem świata realnego od wirtualnego, to i tak 40% badanych potwierdza, że lubi oglądać zdjęcia i relacje zamieszczane w mediach społecznościowych przez ulubionych celebrytów i influencerów, ponieważ chce żyć tak jak i oni.

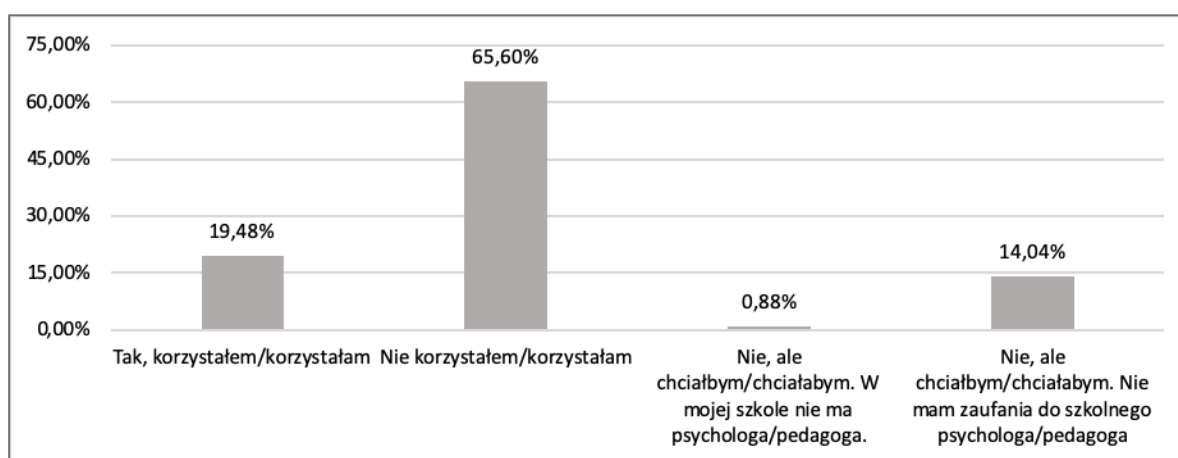
Tabela 12. Moje zdrowie.

Stwierdzenie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Podczas lekcji wychowania fizycznego w mojej szkole mam możliwość poznania i wykonywania różnych dyscyplin sportowych.	63,30 %	16,73%	19,97%
Czuję się źle w szkole, do której chodzę.	16,68%	60,36 %	22,97%
Mam poczucie, że jestem gorszy/gorsza od innych uczniów z mojej szkoły.	27,42%	55,99%	16,59%
Mam przyjaciółkę/przyjaciela, na którą/ którego mogę liczyć w każdej sytuacji.	72,39%	12,31%	15,30%
Zdarza mi się „zarywać nocki”, przez co czuję się rano zmęczony/zmęczona i nie mogę wstać do szkoły.	53,16%	35,22%	11,62%
Mam trudności w określeniu swojej orientacji seksualnej.	8,63%	84,53 %	6,84%
Mogę liczyć na wsparcie szkolnego psychologa/pedagoga, jeśli będzie to konieczne.	50,77%	16,59%	32,64%
W mojej szkole organizowane są zajęcia z edukacji seksualnej, dzięki którym czuję się dobrze przygotowany/przygotowana do nawiązania bliższej relacji z chłopakiem/dziewczyną.	24,18%	49,07 %	26,76%
Czasami, pod wpływem różnych mediów społecznościowych, mam problem z odróżnieniem świata rzeczywistego od świata wirtualnego.	7,80%	85,19%	7,01%
Znam uczniów i uczennice poniżej 18 roku życia, którzy zażywają substancje psychoaktywne (np. dopalacze, narkotyki, alkohol).	65,93%	24,95 %	9,12%
Znam uczniów z mojej szkoły oglądających materiały pornograficzne.	48,90 %	32,14%	18,96%
W ciągu ostatniego pół roku zostałem/zostałam doświadczony hejtem w internecie.	18,79%	71,98%	9,23%
Lubię oglądać zdjęcia i relacje zamieszczane w mediach społecznościowych przez moich ulubionych celebrytów lub influencerów, ponieważ chciałbym żyć tak jak i oni.	39,67%	39,48 %	20,85%
Mój kolega/moja koleżanka z najbliższego otoczenia ogląda patostreamy.	23,05%	51,24%	25,71%

Wsparcie pedagogiczne i psychologiczne

Połowa uczniów uznała, że może liczyć na wsparcie szkolnego psychologa i/lub pedagoga, jeśli będzie to konieczne. Z pomocy specjalistów skorzystał co piąty uczeń biorący udział w badaniu. Warto również zauważyć, że 14,04% badanej młodzieży chciałoby skorzystać z pomocy szkolnego psychologa lub pedagoga, ale nie ma do niego zaufania⁶⁸.

Wykres 10. Korzystanie ze wsparcia szkolnego psychologa i/lub pedagoga.

Do najczęściej wskazywanych przez młodzież w wieku 13-20 lat powodów, które skutkowały koniecznością skorzystania z pomocy zewnętrznej (psychologia i/lub pedagoga), zalicza się:

- problemy z rówieśnikami związane ze stosowaniem przemocy słownej, a w szczególności wyzwiskami, kłótniami, obgadywaniem, nękaniami, bójkami, a także stosowaniem hejtu w internecie, który wiązał się również z tworzeniem fikcyjnych kont uczniów⁶⁹,

⁶⁸ 29,27% badanych absolwentów zadeklarowało, że korzystało ze wsparcia psychologa i/lub terapeuty.

⁶⁹ „Dotyczyło problemów psychicznych oraz hejtu, a nawet znęcania się nade mną przez uczniów z mojej klasy. Powiedziałam, jak wygląda moja sprawa, a Pani skomentowała, że „no młodzież taka jest” i twierdziła, że może we mnie jest problem, bo nie chce być w ich grupie i być jak oni, ale nie ma nic przecież przyjemnego z upokarzania innych. Mówiłam Pani, że źle się czuję, że nie mam ochoty wstawać rano z łóżka i jest mi coraz ciężiej to znosić. Pani kazała „przestać gadać głupoty i wymyślone rzeczy na pewno nic mi nie jest, bo ona jest psychologiem i ona wie najlepiej i ona może zdiagnozować”. Zbywała mnie tak wiele razy, mówiąc, że teraz każdy nastolatek myśli o samobójstwie i mam po prostu być jak reszta uczniów z klasy, a później po wizytach u psychiatry okazało się, że Pani bardzo źle mnie potraktowała i borykam się z silną depresją, a szkoła zamiast wsparcia to nawet utrudniała mi możliwość poprawy.” (U157)

- problemy w relacjach z rodzicami wynikające z przemocy domowej stosowanej wobec dziecka⁷⁰, rozvodu rodziców, choroby lub śmierci jednego z członków najbliższej rodziny, a także nieporozumień⁷¹,
- problemy z obowiązkami szkolnymi będące skutkiem przeciążenia nauką, trudnościami w kontaktach z nauczycielami, jak również bagatelizowaniem potrzeby wsparcia uczniów przez szkołę,
- sytuacje życiowe związane najczęściej ze stratą bliskiej osoby (np. przyjaciela), jak również zdarzeniami losowymi⁷²,
- problemy o charakterze psychicznym (w tym niezdiagnozowane oficjalnie, ale opisywane przez badanych), wśród których wskazywano nerwice, nadpobudliwość, fobie, trudności z kontrolowaniem emocji, ataki paniki, depresję, zaburzenia osobowości⁷³. Część z wymienionych zaburzeń skutkowałą podjęciem przez młodzież prób samobójczych (najczęściej podcinanie)⁷⁴,
- problemy z samoakceptacją i samooceną związane najczęściej z przejściową sytuacją życiową, jak również potrzebą wsparcia w określeniu swojej orientacji płciowej (uczniowie opisujący te przykłady wskazywali najczęściej biseksualność, transpłciowość i panseksualność)⁷⁵,
- problemy ze zdrowieniem wynikające z niepełnosprawności (w tym konieczności uzyskania pomocy tyflop pedagoga) i zaburzeń odżywiania (głównie anoreksja),

⁷⁰ „Chciałem porozmawiać o mojej orientacji seksualnej i tym że rodzice znęcają się nade mną i mnie biją, natomiast pedagog powiedziała, że to taka faza, a rodzice chcą dla mnie dobrze.” (U1176)

⁷¹ „Nie jestem zadowolona. Miałam psychiatrę, policję, kuratora przez ponad 10 prób samobójczych, a ostatnią z ucieczką w nieznane (przez problemy i ciągłe kłótnie w rodzinie). Teraz jest dobrze, ponieważ odwróciłam się od dziadków, którzy mnie upokarzali i robili ze mnie sierotkę i wykorzystywali do tego fakt, że nie znam swojego ojca przez mamę i nie poznaję, ponieważ nie żyje.” (U2631)

⁷² „Pomoc po samobójstwie przyjaciela, ocena stanu psychicznego, cotygodniowa terapia i namiary na psychiatrę.” (U306)

⁷³ „W szkole podstawowej trafiłam do psychologa ze względu na liczne okaleczenia, wkrótce zaczęłam się leczyć na depresję, zaburzenia lękowe i odżywiania. Skończyło się to hospitalizacją. Jestem zadowolona z udzielonego wsparcia, byłam w naprawdę okropnym stanie. Aktualnie jestem w liceum i wciąż nie jest dobrze, ale nauczyciele zauważają, że coś się dzieje i odbyłam rozmowę z pedagogiem szkolnym.” (U2198)

⁷⁴ „Poszłam powiedzieć, że moja koleżanka się tnie. Pani zareagowała od razu.” (U1278)

⁷⁵ „Depresja, myśli samobójcze, problemy miłosne, a propos związku tej samej płci. Tak, jestem zadowolony. Jednak wiem, że można trafić na osoby, które nie zajmują się tym z pasji, z chęci pomocy i nie udzielają tak dobrego wsparcia.” (U588)

- uzyskanie porady dotyczącej przyszłości zawodowej (doradztwo zawodowe).

Uczniowie opisywali sytuacje, w której stawali się ofiarami przemocy, jak również sami stosowali przemoc w stosunku do rówieśników (nieliczne przypadki)⁷⁶. Przedstawiono także historie, w których to młodzież stawała w obronie innych osób, zgłaszając sprawę do szkolnego psychologa, pedagoga lub nauczyciela.

Ocena relacji nawiązanej w trakcie konsultacji przeważnie oceniana jest pozytywnie, za wyjątkiem kilkunastu przypadków, w trakcie których udzielone wsparcie przyczyniło się do pogłębiania problemu w kliencie (uczniu)⁷⁷. Było to związane m.in. z brakiem kwalifikacji psychologa i/lub pedagoga⁷⁸, bagatelizowaniem problemu przez psychologa i/lub pedagoga, udzieleniem nieodpowiedniego wsparcia⁷⁹ lub przekazywaniem informacji o problemach ucznia kadrze pedagogicznej⁸⁰. Z kolei absolwenci, zwrócili uwagę na konieczność pokrycia kosztów związanych z uzyskaniem wsparcia ze strony specjalisty, a także trudności dotyczące skorzystania z bezpłatnej (w ramach ubezpieczenia zdrowotnego) opieki psychologa⁸¹.

Uczniowie odnieśli się zarówno do oporu ze strony rodziców w związku z korzystaniem z pomocy specjalisty⁸², jak również negatywnego wpływu wsparcia

⁷⁶ Warto zauważyć, że spośród badanych studentów co czwarty zadeklarował, że stosowano wobec niego przemoc (np. fizyczną, psychiczną, seksualną).

⁷⁷ „Przyszłam z problemem, który miałam od dzieciństwa, ale dopiero w liceum pomyślałam o psychologu. W ogóle zmieniła temat i wyciągnęła inne brudy. Słabo, bo później mnie z nimi zostawiła. Całkiem miła Pani, ale po mnie poszło kilka osób i doświadczyły podobnej postawy.” (U951)

⁷⁸ „Problemy w dogadaniu się z rówieśnikami. Nie jestem zadowolona, ponieważ chodzę do szkoły z oddziałami integracyjnymi i pedagodzy i nauczyciele wspomagający są „zawsze zajęci” uczniami niepełnosprawnymi umyślowo lub fizycznie i praktycznie nie mamy dostępu do psychologów, a nawet jeżeli jakimś cudem uda nam się złapać jakiegoś psychologa to praktycznie nie pomagają tylko dają nam ankiety, co powinniśmy robić w przyszłości. Moim zdaniem o wiele lepiej w roli słuchaczy sprawują się wychowawcy klasowi, na przykład ja mam super wychowawczynię od języka polskiego, która nam pomaga i której ufam bardziej niż mojej rodzinie.” (U2913)

⁷⁹ „Rozwiązania problemu związanego częściowo z rodzicami. Nie byłam zadowolona, ponieważ pani psycholog nie była dyskretna.” (U3650)

⁸⁰ „Moje wsparcie dotyczyło problemu z moją nauką i problemami z matematyki. Pedagog zaproponował, że zgłosi problem do poradni w ustaleniu czy mam problem z nauką, po czym strasznie przedłużał i w niczym nie pomógł. Skłamał, że niby się kontaktuje. Nie jestem zadowolona, bo w niczym nie pomaga oraz dzieli się informacjami prywatnymi uczniów z nauczycielami mimo tego, że uczeń mówi, aby nie mówić o tym oraz przekreśla zdania na niekorzyść ucznia.” (U2493)

⁸¹ „Zmagam się z depresją od 5 lat (leczenie farmakologiczne u psychiatry). Od 2 lat próbuję dostać się na NFZ do psychologa, na razie bezskutecznie. Od niedawna zdecydowałam się na wizyty prywatne. Czuję, że bardzo są mi potrzebne takie konsultacje, aby stanąć na nogi jako młody dorosły.” (A149)

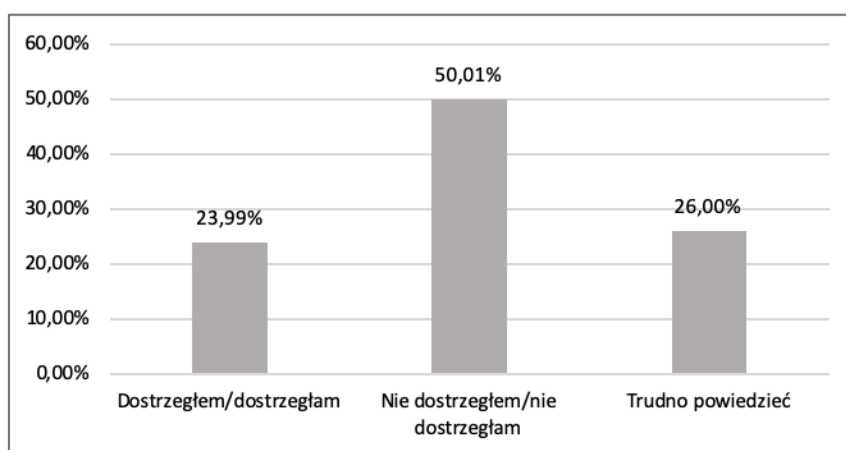
⁸² „Właściwie to za mało czasu miałam z pedagogiem, żeby dogłębnie poruszyć temat, dlatego uważam, że za dużo pomocy nie dostałam. Dotyczyło to moich relacji z przyjaciółmi i toksycznego związku, oraz tego, że nie czuję się komfortowo ze swoją osobą i uważam, że potrzebuję pomocy psychologa, którego nie ma w naszej szkole, a moja mama nie chce się zgodzić na to, żebym do niego uczęszczała. Ogólnie rozmawiałam z pedagogiem o tym, że moja mama bagatelizuje moje problemy i boję się jej o nich mówić.” (U976)

udzielonego przez specjalistów na relacje z bliskimi⁸³. Badani, którzy korzystali z pomocy specjalisty i czuli, że ich sprawa została rozwiązana, zawrócili uwagę na krótki czas relacji, jak również negatywną ocenę wizyt u szkolnego psychologa przez społecznością szkolną (uczniowie i nauczyciele).

Dyskryminacja w otoczeniu młodych

Blisko jedna czwarta uczniów oraz jedna trzecia absolwentów, w ciągu ostatniego roku w swoim najbliższym otoczeniu, dostrzegła przejawy dyskryminacji z uwagi na płeć, orientację seksualną, rasę, wyznanie, pochodzenie oraz niepełnosprawność. Uczniowie przedstawili 450 przykładów dotyczących dyskryminacji jak i sposobów jej rozwiązania, przy czym nie został on określony przy ponad połowie przypadków. Uczniowie opisywali historie swoich bliskich, jak również siebie i swoje doświadczenia, w których byli lub czuli się dyskryminowani. Większość z opisów dotyczyła dyskryminacji bezpośredniej występującej przede wszystkim na terenie szkoły i najbliższego otoczenia uczniów, w tym domu rodzinnego.

Wykres 11. Dostrzeganie przejawów dyskryminacji w najbliższym otoczeniu przez uczniów⁸⁴.

⁸³ „Pani „psycholog” szukała problemu we mnie i wręcz mi zaszkodziła, ponieważ popsła moje relację z rodzicami.” (U653)

⁸⁴ 32,52% badanych absolwentów uznało, że w ich najbliższym otoczeniu w ciągu ostatniego roku doszło do przejawów dyskryminacji. Przeciwnego zdania jest 49,59% studentów. Z kolei 17,89% wskazało odpowiedź „Nie wiem”.

Jedna trzecia historii przedstawionych przez uczniów (najwięcej) dotyczyła dyskryminacji związanych z orientacją seksualną, wśród których jedna zakończyła się śmiertelnie dla kilkunastoletniego ucznia (ofiara hejtu z uwagi na swoją nieheteronormatywność). Z kolei dyskryminacja z uwagi płeć dotyczyła wyłącznie kobiet, stawiając je w gorszej sytuacji niż mężczyzn. O ile nauczyciel, wychowawca lub pedagog szkolny postrzegany jest jako osoba, która staje w obronie uczniów doświadczających dyskryminacji⁸⁵, to i tak zdarzają się sytuacje, w których nie wspiera potrzebujących lub przyjmuje postawę zupełnie obojętną, nie reagując na pojawiające się zachowania destrukcyjnie oddziałujące na poszkodowanego⁸⁶.

Tabela 13. Przyczyny dyskryminacji wskazane przez badanych.

Przyczyny dyskryminacji	Wypowiedź badanego
Orientacja seksualna	„Wuefista uczący inną grupę nazwał mnie „pedałem”; rozwiązanie - przeprasiny z jego strony.” (U40)
	„Mój znajomy został pobity na śmierć za „wyglądanie jak pedał”. Mam też znajomego trans chłopaka który jest w 8 klasie i jest obrażany i bity za swoją „odmienność.” (U1176)
Pochodzenie	„Chodziło o dziewczynkę z Ukrainy, która została odrzucona przez rówieśników. Sytuację próbowała rozwiązać dyrektor szkoły poprzez rozmowę i zachęcenie by podarować coś dziewczynce, która jest biedniejsza od innych. Problemu nie zauważyła (jak zwykle) pedagog szkolna.” (U2239)
	„Moja przyjaciółka, która uczęszcza do tej samej klasy co ja jest mulatka. Wiele razy była poniżana lub wyśmiewana z powodu swojej karnacji. W tym przez nauczyciela historii. Z sytuacji nie zostały wyniesione żadne konsekwencje” (U237)
Płeć	„Czuję się odrzucona przez moją klasę, jestem w niej jedyną dziewczyną. Chłopaki nie chcieli mnie dodać do grupy klasowej, udzielać mi pomocy w nauce, nie docierało do mnie wiele informacji, które miały zostać przekazane całej klasie, ale najczęściej miały miejsce przypadki gdzie chłopaki mnie po prostu wyzywali i prowokowali.” (U976)

⁸⁵ „Mieliśmy w szkole podstawowej pół-Wietnamczyka pół-Polaka i koledzy różnie z niego żartowali. Wychowawczynie zajęły się tą sprawą, były pogadanki i zaniżone zachowanie dla tych osób.” (U881)

⁸⁶ „Podczas tęczowego piątku organizowanego w naszej szkole pani od WOSu stwierdziła, że dobrym sposobem byłoby zabarykadowanie się przed nimi. Ja na to odpowiedziałam „a może byśmy dołączyli?”. W klasie zapadła niezręczna cisza i od tej pory mam niedobry kontakt z tą nauczycielką ze względu na inne poglądy. Sytuacja nie została w żaden sposób rozwiązana.” (U233)

	„Stwierdzenie nauczyciela, że dziewczyny na pewno nie potrafią danego materiału, więc wpisze im tylko 4+, a chłopakom 5, bo na pewno znają odpowiedzi na pytania.” (U1832)
Wygląd zewnętrzny	„Mam ciemną karnację i spotkałam się z tym, że ludzie mnie obgadywali, bo myśleli, że nie znam polskiego.” (A143)
Wyznanie	„W naszej szkole przez około 1,5 roku nie zgodnie z prawem konstytucyjnym, na mocy którego każdy obywatel polski ma prawo wyznawać co chce, zajęcia z religii odbywały się w środku zajęć lekcyjnych przez co ja jako luteranka traciłam 3 godziny tygodniowo. Gdy moja mama zareagowała i napisała pismo księży zaczęli udawać że mnie nie ma lub obgadywać. Nawet nie odpowiadają mi dzień dobry.” (U2623)
	„Nauczycielka od chemii obrażała muzułmanów, mówiła bardzo krzywdzące rzeczy, przekonała wielu uczniów do swojej opinii, było to dla mnie bardzo bolesne bo mam wielu przyjaciół należących do tego wyznania. Tłumaczyłam im swoją opinię ale wyśmiano mnie.” (U989)

Świadomość obywatelska

W części dotyczącej świadomości obywatelskiej opublikowane zostały wyniki badania dotyczące uczestnictwa młodzieży w życiu społecznym, publicznym i politycznym.

Grafika 4. Drabina partycypacji⁸⁷.

⁸⁷ Opracowanie własne na podstawie: Sherry R. Arnstein - *Drabina społecznej partycypacji* (1969), Teoria Architektury, <http://teoriaarchitektury.blogspot.com/2011/02/sherry-r-arnstein-drabina-spoecznej.html> (dostęp: 26 maja 2020).

„Współdecydowanie obywateli o ważnych dla nich sprawach i współdziałanie przy wdrażaniu podejmowanych wspólnie decyzji (...)”⁸⁸, jak również indywidualne działania i decyzje obywateli na rzecz wspólnoty nazywane są partycypacją.

Sherry Arnstein na drabinie społecznej partycypacji określiła osiem poziomów uczestnictwa obywateli w podejmowaniu decyzji dotyczących ich najbliższego otoczenia czy kraju. Do najwyższych poziomów współuczestnictwa zalicza się delegowanie władzy oraz kontrolę obywatelską, z kolei najniższe stopnie (manipulacja i terapia) uznawane są za „niepartycypacyjne”.

Partycypację społeczną nazywa się również partycypacją horyzontalną (wspólnotową), gdyż członkowie danej społeczności „sami mobilizują się w celu rozwiązania jakiegoś problemu”⁸⁹. Ten rodzaj partycypacji cechuje się udziałem jednostek w realizacji działań podejmowanych na rzecz zamieszkiwanej lub tworzonej przez nich społeczności. Proces ten wiąże się z powstawaniem i aktywnością lokalnych grup obywatelskich, organizacji pozarządowych bądź wolontariatem.

Wolontariat

Spośród badanych w wolontariat i/lub działania społeczne w ciągu ostatniego roku było zaangażowanych 52,64% uczniów, z czego najwięcej (22,14%) respondentów uczestniczyło w wolontariacie organizowanym przez szkołę⁹⁰. Jako kolejne wskazywano zaangażowanie w działania wolontariackie podejmowane przez organizacje pozarządowe – 17,77%. Uczniowie podkreślali swój aktywny udział w zbiórkach organizowanych m.in. przez Fundację Wielka Orkiestra

⁸⁸ Jarzębska Anna: *Czym jest partycypacja. W: Decydujemy razem. Udział społeczności lokalnych w podejmowaniu decyzji publicznych.* Warszawa, Fundacja „Fundusz Współpracy”, 2012, s. 5.

⁸⁹ Jarzębska Anna: *Czym...*, s. 7.

⁹⁰ W wolontariat w roku 2019 angażowało się 40,65% badanych absolwentów, z czego najwięcej osób realizowało wolontariat w organizacjach pozarządowych, udzielało się w samorządzie studenckim, a także brało udział w wolontariacie organizowanym przez uczelnię lub hospicjum/szpital. Osoby, które nie angażują się w działania społeczne i wolontariackie zadeklarowały, że nie mają czasu na tę formę aktywności (58,51% badanych). Z kolei 14,89% badanych nie wie, w jaki sposób mogłoby się zaangażować, a 7,45% w ogóle nie wiedziało, że może zostać wolontariuszem/wolontariuszką.

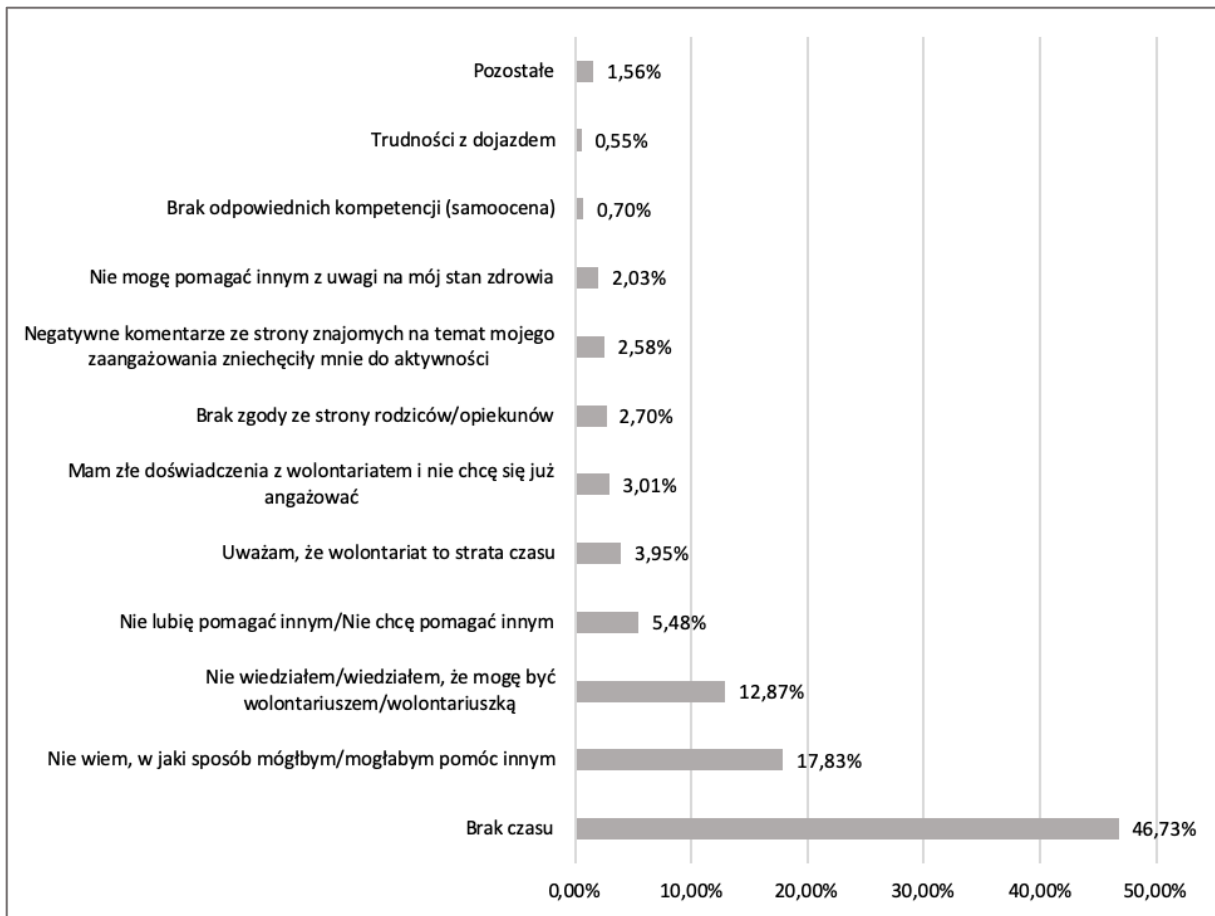
Świątecznej Pomocy, Fundację DKMS, Polski Czerwony Krzyż czy organizacje harcerskie. Co ósmy badany uczeń aktywnie uczestniczy w przedsięwzięciach podejmowanych przez samorząd uczniowski.

Tabela 14. Rodzaj wolontariatu/działalności społecznej podejmowany przez uczniów.

Rodzaj wolontariatu/działalności społecznej	Procent wszystkich odpowiedzi
Wolontariat organizowany przez szkołę	22,14%
Wolontariat w organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)	17,77%
Aktywność w samorządzie uczniowskim	13,22%
Wolontariat przy obsłudze wydarzeń sportowych	8,33%
Wolontariat w schronisku dla zwierząt	7,30%
Wolontariat przy parafii	7,23%
Wolontariat przy obsłudze wydarzeń kulturalnych	6,86%
Wolontariat w hospicjum, szpitalu	4,92%
Wolontariat w domu pomocy społecznej	3,51%
Aktywność w młodzieżowej radzie miasta/gminy	2,75%
Wolontariat w instytucjach kultury (np. biblioteka, muzeum)	2,63%
E-wolontariat	1,47%
Wolontariat zagraniczny (np. workcamp)	0,57%
Wolontariat charytatywny (zbiórki rzeczy i pieniędzy)	0,42%
Pozostałe	0,88%

Spośród 47,36% uczniów, którzy nie angażują się w wolontariat najczęściej jako główną przyczynę uniemożliwiającą angażowanie się na rzecz innych wskazało brak czasu, następnie brak wiedzy dotyczącej sposobów, w jaki można pomagać, a także niewiedzę dotyczącą możliwości bycia wolontariuszem czy wolontariuszką.

Wykres 12. Przyczyny nieangażowania się w wolontariat.

Władze samorządowe a młodzież

Co piąty uczeń ma poczucie, że władze samorządowe w jego gminie/mieście podejmują działania na rzecz młodzieży. Z kolei blisko 60% badanych nie ma w ogóle takiej wiedzy.

Tabela 15. Podejmowanie działań na rzecz młodzieży w wieku szkolnym przez władze samorządowe.

Czy w mieście/gminie, w której mieszkasz władze samorządowe podejmują działania na rzecz młodzieży?		
Tak	Nie	Nie wiem
20,74%	21,24%	58,02%

92,19% uczniów uważa, że nie ma wpływu na decyzje podejmowane przez władze samorządowe. Osoby, które uznały, że nie mają wpływu na decyzje podejmowane przez władze samorządowe, jako główne argumenty potwierdzające

swoje zdanie wskazały: brak zainteresowania młodzieżą (40,16%)⁹¹ i jej sytuacją przez władze, jak również nieznaną potrzeb młodzieży przez lokalnych decydentów (36,14%)⁹².

Tabela 16. Przyczyny braku realizacji działań na rzecz młodzieży w miastach/gminach, w których mieszkają uczniowie.

Stwierdzenie	Procent wszystkich odpowiedzi
Władze samorządowe nie interesują się młodzieżą.	40,16%
Nieznaną potrzeb młodzieży.	36,14%
Władze samorządowe argumentują swoją decyzję brakiem środków finansowych.	10,10%
Brak pracownika/pracowniczki w urzędzie, który wspierałby realizację działań na rzecz młodzieży.	6,22%
Młodzież nie jest zainteresowana jakimikolwiek działaniami i nie chce się w nic angażować.	5,83%
Pozostałe	1,55%

Niespełna 8% badanych uczniów przekonanych o swoim wpływie na decydentów⁹³ uznało, że młodzież najbardziej uaktywnia się w trakcie:

- udziału w badaniach dotyczących pomysłów, które mogą zostać zrealizowane dla jej grupy wiekowej (np. skytepark, budowa siłowni, organizacja wydarzenia kulturalnego),
- uczestnictwa w konsultacjach prowadzonych przez młodzieżową radę miasta/gminy (np. w sprawie wyboru wokalisty, który wystąpi podczas koncertu)⁹⁴,
- składania wniosków i głosowaniu w budżecie partycypacyjnym (np. Szczeciński Budżet Obywatelski)⁹⁵ jak również młodzieżowym budżecie obywatelskim⁹⁶,

⁹¹ „Ciężko dogadać się z władzami (na różnych szczeblach), bo nie zawsze są one zainteresowane zdaniem młodzieży.” (U1575), „Moje Miasto głównie jest nastawione na kuracjuszy, a nie na młodzież.” (U617)

⁹² „Gmina Manowo nie myśli o potrzebach młodzieży.” (U768)

⁹³ „Mam wpływ na to, żeby młodzieży żyło się trochę fajniej.” (U1022)

⁹⁴ „Nie wiem. Może wypełniając tę ankietę mam wpływ na pewne decyzje. :)” (U3531)

⁹⁵ „Mam wpływ na część budżetu, przeznaczanego na objekty użyteczności publicznej (głosowania np. na budowę placów zabaw itp.)” (U2385)

⁹⁶ „Mogę wystać projekt, który chcę zrealizować dzięki młodzieżowemu budżetowi obywatelskiemu.” (U2249)

- składania petycji, głosowania i uczestnictwa w ruchach społecznych.

W grupie studentów poczucie wpływu na decyzje podejmowane przez samorządowców jest większe – bowiem co piąty absolwent uważa, że ma jakikolwiek wpływ na decydentów, przy czym wszyscy którzy wyrazili takie przekonanie wskazali głosowanie w wyborach samorządowych lub wybór projektu w budżecie obywatelskim.

Przedstawione przez młodzież możliwości wpływania na decyzje władz samorządowych na drabinie społecznej partycypacji zaproponowanej przez Sherry Arnstein można umiejscowić na poziomie informowania lub konsultowania. Młodzież nie wskazywała bezpośrednio działań, których jest inicjatorem (poza kilkoma przykładami angażowania się w działalność organów doradczo-konsultacyjnych, np. młodzieżowe rady gmin, doradca prezydenta). Badani mają świadomość dotyczącą funkcjonowania w ich otoczeniu formalnych struktur, które reprezentują ich interesy, jednak brakuje im wiedzy dotyczących ich funkcjonowania i pełnionych kompetencji⁹⁷.

Ekologia

W trakcie badania młodzież odniosła się do kwestii dotyczących ochrony środowiska i ekologii. Kwestie dotyczące zasobów naturalnych Pomorza Zachodniego oraz możliwości korzystania z atrakcji przyrodniczych regionu (m.in. parki, jeziora, plaża, morze) zostały omówione w podrozdziale „Wizja Pomorza Zachodniego”.

Młodzież posiada wysoką świadomość proekologiczną, potrzebę troski o zasoby przyrodnicze oraz poczucie wpływu na środowisko naturalne (81,43% uczniów i 86,99% studentów). Czterech na pięciu uczniów segreguje odpady, a niemalże wszyscy ograniczają zużycie wody. Mimo że trzy piąte badanych w wieku

⁹⁷ „Istnieje Młodzieżowa Rada Miasta, jednak nie wiem dokładnie w jakich kwestiach może pomagać zwykłej Radzie Miasta.” (U319)

13-20 lat stara się spożywać produkty spożywcze wyprodukowane lokalnie (w tym produkty sezonowe), to równie tyle samo osób nie zwraca uwagi m.in. na certyfikaty (np. ekologiczne) zakupionych przez siebie produktów. Na podstawie danych zaprezentowanych w tabeli nr 17 można stwierdzić, że świadomość proekologiczna jest nieco większa wśród studentów niż uczniów.

Troska o zasoby przyrodnicze, którą wstępnie określiła młodzież, dotyczyła w znacznym stopniu działań, które mogą zostać podejmowane indywidualnie. Jednak w procesie ochrony środowiska i ekologii zasadne wydaje się wykroczenie poza najbliższe otoczenie (w tym kręgi rodzinne).

Tabela 17. Stosunek młodzieży do ekologii i ochrony środowiska.

Stwierdzenie	Uczniowie		Studenci	
	Tak	Nie	Tak	Nie
Wszystkie odpady wrzucam do jednego pojemnika.	16,62%	83,38%	16,26%	83,74%
Ograniczam zużycie wody (np. dokręcam ciekący kran).	91,24%	8,76%	95,12%	4,88%
W każdym sezonie kupuję coś nowego. Muszę być modny/a.	28,57%	71,43%	22,76%	77,24%
Nie mam wpływu na środowisko naturalne. Cała odpowiedzialność spoczywa na przedsiębiorstwach lub politykach.	18,57%	81,43%	13,01%	86,99%
W moim gospodarstwie domowym tylko nieliczni członkowie rodziny dbają o środowisko.	25,05%	74,95%	25,20%	74,80%
Zwracam uwagę na miejsce wyprodukowania i certyfikaty (np. ekologiczne) zakupionych przeze mnie produktów.	38,54%	61,46%	49,59%	50,41%
Nie zwracam uwagi na sezonowość produktów (np. truskawki mogę kupić przez cały rok, mimo że poza okresem wiosenno-letnim są one importowane).	35,38%	64,62%	25,20%	74,80%
Uważam, że mam wpływ na jakość środowiska naturalnego.	83,93%	16,07%	88,62%	11,38%
Staram się spożywać produkty spożywcze wyprodukowane lokalnie (np. w najbliższym otoczeniu), w tym produkty sezonowe (np. śliwki).	64,26%	35,74%	81,30%	18,70%

Ponad połowa uczniów (54,78%) i studentów (57,72%) zapytana, czy dobrowolnie przyłączyłaby się do kolegi lub koleżanki zbierającego odpady (sprzątanie) w swojej miejscowości, zadeklarowała, że dołączyłaby do akcji i wspólnie podjęła działanie.

Tabela 18. Postawy i zachowania młodzieży a ochrona środowiska.

Postawa/ zachowanie	Stwierdzenie	Procent wszystkich odpowiedzi	
		UCZNIOWIE	ABSOLWENCI
Proaktywność	Dołączam się do akcji i wspólnie zbieramy odpady.	54,78%	57,72%
Pozorne zaangażowanie	Gratuluję znajomemu pomysłu, ale nie włączam się w działanie.	27,47%	30,09%
Obojętność	Nic nie robię. Idę dalej.	14,53%	10,57%
Kpina	Śmieję się ze znajomego, dopytując się po, co to robi.	1,98%	0,81%
Złośliwość	Dorzucam dodatkowe odpady, aby znajomy miał więcej pracy.	0,80%	0,81%
Hejt	Zamieszczam w mediach społecznościowych wpis z obraźliwym komentarzem dotyczącym znajomego, który zbierał odpady.	0,44%	0,00%

Na podstawie odpowiedzi młodzieży wyróżnić można postawy i zachowania charakterystyczne dla osób uczestniczących w działaniach ekologicznych (jak również w działaniach społecznych), do których zalicza się: proaktywność, pozorne zaangażowanie, obojętność, kpina, złośliwość oraz hejt. Postawy wraz z przypisanymi do nich procentowymi wskazanymi uczestników zostały przedstawione w tabeli nr 13. Zarówno wśród uczniów jak i studentów wskazać można trzy charakterystyczne postawy – proaktywność (jako dominująca), następnie pozorne zaangażowanie oraz obojętność (co siódmy uczeń, oraz co dziesiąty student).

Transport

„Młodzież z województwa zachodniopomorskiego mieszkająca w miejscowościach oddalonych od głównych ośrodków miejskich m.in. z uwagi na

niekorzystny rozwój sieci komunikacji publicznej, niedopasowane do potrzeb młodych godzin otwarcia ma utrudniony dostęp do placówek administracyjnych, oświatowych

i kulturalnych⁹⁸ – tak brzmi wstęp do rekomendacji poświęconej spójności komunikacyjnej. Problem, który został zauważony przez Radę w 2019 roku znalazł potwierdzenie w opiniach respondentów.

Średni dojazd do szkoły zajmuje 70,7% młodzieży mniej niż 30 minut. Blisko jedna czwarta badanych wskazała, że drogę do szkoły pokonują od 31 do 60 minut⁹⁹. Najkrócej do szkoły dojeżdżają uczniowie z powiatu wałeckiego, świdwińskiego i kołobrzeskiego. Czas przejazdu pomiędzy 31 a 60 minut najczęściej określała młodzież mieszkająca w aglomeracji szczecińskiej (powiat policki, Szczecin (miasto na prawach powiatu), powiat szczecinecki). Niemalże co szósty młody mieszkaniec powiatu polickiego poświęca na dojazd do szkoły ponad godzinę. Podobnie jak co dziesiąty uczeń z powiatu kamieńskiego.

Tabela 19. Czas poświęcany na dojazd do szkoły wg wielkości miejscowości.

Wielkość miejscowości	Czas poświęcany na dojazd do szkoły			
	do 30 minut	od 31 minut do 60 minut	powyżej 61 minut	Brak danych
Wieś (np. Różańsko)	61,90%	29,80%	8,10%	0,2%
Miasto do 50 tys. mieszkańców (np. Myślibórz)	79,60%	15,40%	4,90%	0,1%
Miasto do 100 tys. mieszkańców (np. Stargard)	80,30%	15,90%	3,60%	0,2%
Miasto do 150 tys. mieszkańców (np. Koszalin)	82,40%	14,70%	2,50%	0,4%
Miasto powyżej 150 tys. mieszkańców (np. Szczecin)	59,50%	35,80%	4,50%	0,2%

⁹⁸ Rekomendacja nr 10 „Spójność komunikacyjna” przygotowana przez Radę Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego z okazji 15-tej rocznicy wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.

⁹⁹ Ponad 65% studentów do miejsca nauki dojeżdża w ciągu 30 minut. 22,88% badanych zadeklarowało, że dojazd na uczelnię zajmuje im od 31 do 60 minut. Z kolei niespełna 12% studentów na dojazd poświęca więcej niż godzinę.

Tabela 20. Czas poświęcany na dojazd do szkoły wg powiatów.

Powiat	Czas poświęcany na dojazd do szkoły			
	do 30 minut	od 31 minut do 60 minut	powyżej 61 minut	Brak danych
	70,70%	23,80%	5,50%	-
białogardzki	63,90%	26,40%	9,70%	-
choszczeński	75,00%	19,40%	5,60%	-
drawski	76,70%	19,30%	4,00%	-
goleniowski	65,20%	23,80%	11,00%	-
gryficki	66,70%	24,50%	8,80%	-
gryfiński	74,30%	17,10%	7,60%	1,0%
kamieński	62,90%	27,30%	9,80%	-
kołobrzeski	81,90%	15,10%	3,00%	-
Koszalin (miasto na prawach powiatu)	77,60%	20,40%	0,0%	2,0%
koszaliński	78,40%	19,40%	1,70%	0,5%
łobeski	78,90%	18,30%	2,80%	-
myśliborski	81,20%	14,60%	2,10%	2,1%
policki	35,70%	46,40%	17,90%	-
pyrzycki	76,80%	18,30%	4,90%	-
sławieński	73,40%	20,30%	6,30%	-
stargardzki	66,90%	25,60%	7,50%	-
Szczecin (miasto na prawach powiatu)	59,50%	36,10%	4,10%	0,3%
szczecinecki	68,00%	29,10%	2,90%	-
świdwiński	87,60%	10,10%	1,60%	0,7%
Świnoujście (miasto na prawach powiatu)	79,00%	17,10%	3,90%	-
wałECKI	90,00%	7,10%	2,90%	-

W części badania poświęconej transportowi publicznemu, młodzież zwróciła uwagę zarówno na komunikację miejską, transport publiczny organizowany w granicach powiatu (w tym pomiędzy dużymi miastami rejonu), jak również transport realizowany na obszarze całego województwa. To właśnie transport publiczny jest najczęściej wybieranym sposobem dotarcia do szkoły. Korzysta z niego ponad 39% badanych. Co trzeci mieszkaniec Pomorza Zachodniego drogę do szkoły pokonuje pieszo.

58,3% młodzieży w wieku szkolnym oraz 53,66% absolwentów korzysta z transportu publicznego pomiędzy swoim miejscem zamieszkania a innymi miejscowościami na terenie województwa zachodniopomorskiego (poza dojazdem do szkoły) np. w celu dotarcia do kina, galerii handlowej.

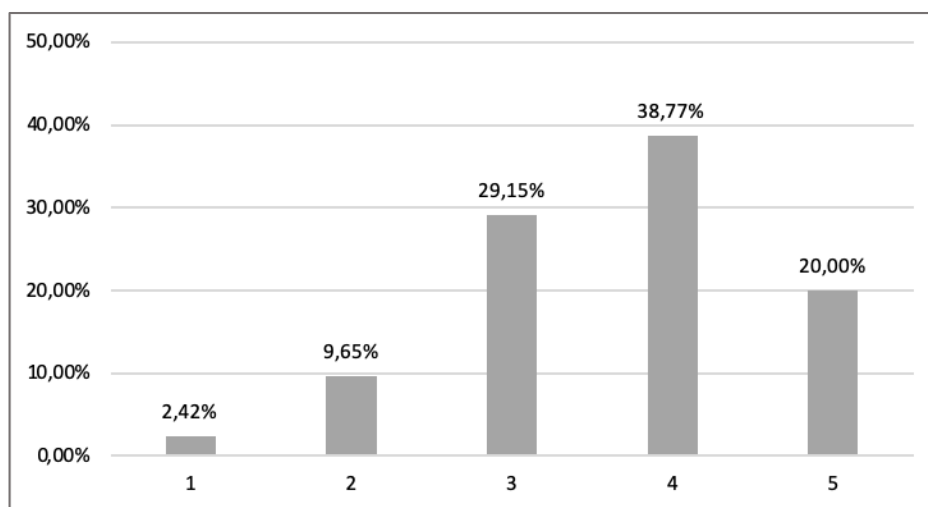
Tabela 21. Środki lokomocji wykorzystywane w drodze do szkoły¹⁰⁰.

Środki lokomocji wybierane w dotarciu do szkoły	Procent wszystkich odpowiedzi	
	Uczniowie	Absolwenci
	39,19%	53,39%
	30,56%	17,80%
	15,86%	28,81%
	11,73%	-
	1,62%	-
Pozostałe	1,04%	-

Młodzież, podróżująca transportem publicznym, oceniła częstotliwość połączeń transportu publicznego pomiędzy swoim miejscem zamieszkania a miejscem dojazdu (w tym szkołą) na 3,26 w skali pięciopunktowej (studenci ocenili częstotliwość na 3,63), gdzie ocenie 5 przypisywano bardzo zadowolony/zadowolona, a ocenie 1 bardzo niezadowolony/niezadowolona. Jedynie co piąty mieszkaniec województwa jest w pełni zadowolony z częstotliwości połączeń, z których korzysta w dojeździe do szkoły.

¹⁰⁰ Środki lokomocji zgodnie z przedstawionymi grafikami – transport publiczny, pieszo, samochód, autobus szkolny, rower, pozostałe.

Wykres 13. Ocena częstotliwości połączeń transportu publicznego w grupie uczniów.

Uczniowie, dokonując oceny częstotliwości połączeń transportu publicznego, z którego korzystają, przemieszczając się na terenie województwa zachodniopomorskiego, zwrócili uwagę na następujące elementy:

- przepełnione autobusy i pociągi, w których w godzinach szczytu (najczęściej porannych) brakuje zarówno miejsc siedzących jak i stojących¹⁰¹. Młodzież zaproponowała wykorzystanie przez przewoźników w miarę dostępności większych składów autobusowych w godzinach dojazdu do szkoły.
- narastające opóźnienia, wynoszące nawet 30 minut. W trakcie opisywania konkretnych przypadków (najczęściej wskazywano autobus nr 107 obsługiwany przez Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie) badani zwracali uwagę przede wszystkim na czynniki mające wpływ na opóźnienia, tj. długość trasy połączenia, czas jego realizacji. Badani zaproponowali weryfikację czasu podróży w oparciu o realne dane, w tym czas podróży w czasie wzmożonego ruchu (korki),

¹⁰¹ „Błagam, dostawcie skład w Regio czasami, to nie tramwaj. Ludzie muszą się gnieździć na początku roku, bo są dwa kursy dziennie na trasie 200 km. Zdarzają się sytuacje, gdy ludzie nie są w stanie w ogóle wejść do pociągu, a autobusy to jakaś legenda.” (U951)

- likwidacja połączeń transportu publicznego w małych miejscowościach (głównie wsiach) utrudnia młodzieży dotarcie do szkoły¹⁰², a także skutkuje koniecznością korzystania z samochodu w dojeździe do punktu docelowego – zarówno szkoły, jak i punktu przesiadkowego, z którego dalej podróżuje się transportem publicznym,
- brak spójności pomiędzy połączeniami łączonymi (np. bus prywatnego przewoźnika oraz autobus liniowy), z których korzysta młodzież w drodze do szkoły powoduje trudności w realizacji przesiadki, a następnie spóźnienia na zajęcia szkolne. Młodzież zwróciła również uwagę na zmniejszenie liczby połączeń w weekendy,
- nieaktualizowanie rozkładów jazdy, zarówno w transporcie kołowym jak i szynowym,
- ograniczanie liczby połączeń transportu publicznego utrudnia młodzieży dojazd z miejscowości zamieszkania do miejsca nauki – czasem miejscowości oddalonej o kilkanaście lub kilkadziesiąt kilometrów¹⁰³. Realizacja ostatniego połączenia powrotnego w godzinach popołudniowych na niektórych trasach wymusza na uczniach konieczność zwalniania się z zajęć szkolnych¹⁰⁴. Z kolei brak transportu powrotnego w późniejszych godzinach (gł. późno popołudniowych i wieczornych) uniemożliwia młodym mieszkańcom regionu rozwijanie zainteresowań, uczestnictwo w zajęciach pozaszkolnych lub wyklucza ich z możliwości spotkania się z kolegami i koleżankami poza szkołą¹⁰⁵,

¹⁰² „Ludzie ze wsi mają możliwość tylko 1 dziennie dostać się do większego miasta. Słabo rozwinięte połączenia międzymiastowe.” (U669)

¹⁰³ „Mi się udało i mieszkam w miejscu, z którego w mniej niż godzinę można dojechać do większości miejsc w moim mieście, ale nie każdy ma taką możliwość. Niektórzy moi znajomi jeżdżą przez np. 80 min przez to, iż autobus z danego przystanku odjeżdża co 30/40 min (czasem się jeszcze spóźnia). Często muszą na większość tygodnia szukać miejsca do mieszkania bliżej szkoły np. u cici co oddala ich od rodziców i rodzeństwa oraz samo w sobie jest uciążliwe.” (U2757)

¹⁰⁴ „Z mojej miejscowości (przed pandemią) jeździł jeden przewoźnik, który był w stanie dowieźć mnie do szkoły. Niestety połączenia powrotne zawsze były mocno ograniczone; 2, niekiedy 3 autobusy powrotne, przy czym ostatni do mojego miejsca zamieszkania odjeżdżał o godzinie 15:30. Czasami musiałem się zwalniać z lekcji, aby móc wrócić do domu, tylko ze względu na godzinę odjazdu autobusu. Przez tą sytuację nie miałem także możliwości uczestnictwa, w jakichkolwiek zajęciach pozalekcyjnych.” (U2137)

¹⁰⁵ „Do miejscowości w której się uczę mogę dostać się tylko jednym autobusem o 7:20. Wrócić mogę również tylko jednym autobusem o 15:40. Z tego powodu muszę często czekać na autobus, bądź zwalniać się z lekcji, by zdążyć na autobus, gdy nie ma mnie kto zawieźć do domu. Do innych miast mogę się dostać jedynie autobusami, ale cena biletu

- wysokie ceny biletów na trasach realizowanych z miejscowości oddalonych o kilkanaście kilometrów od miejsca nauki, gdzie połączenia realizowane są wyłącznie przez jednego przewoźnika (monopol na rynku)¹⁰⁶. Młodzież wskazała również, że często czas realizacji połączenia nie jest adekwatny do ceny biletu,
- niski stan techniczny pojazdów, którymi realizowane są opisywane połączenia, wiążący się m.in. z częstymi awariami, nagłym usuwaniem połączeń (najczęściej bus), również w dniu odjazdu. Badani zauważyli, że w okresie letnim klimatyzacja jest często wyłączona,
- zagrożenie w ruchu drogowym wynikające z nieuważności lub nieprzestrzegania przepisów ruchu drogowego przez osoby kierujące pojazdami transportu publicznego lub przez pasażerów spożywających alkohol¹⁰⁷,
- brak przystanku w miejscu nauki lub miejscu zamieszkania¹⁰⁸.

Najczęściej wskazywanymi przez badanych miejscowości, w których zasadne jest przyjrzenie się transportowi publicznemu, a w szczególności jego jakości i punktualności, są połączenia realizowane w: Białogardzie, Darłowie, Gryficach, Kołobrzegu, Koszalinie, Lubinie, Marianowie, Międzyzdrojach, Myśliborzu, Policach, Stargardzie, Szczecinku, Świnoujściu, Wąpnicy, Warszewie, Wicku i Złocięcu.

Podsumowanie

Na podstawie odpowiedzi udzielonych przez badanych można wyodrębnić kierunki, w których zasadne jest podejmowanie i rozwijanie działań na rzecz młodzieży lub w których organizacji warto wykorzystać przedstawione w raporcie wnioski i rekomendacje. Mimo że badanych proszono o odniesienie się do stanu

wynosi 13zł za 30km trasy co jest dość sporą ceną. Nie mamy żadnych połączeń pociągami mimo iż mamy tory." (U728)

¹⁰⁶ „Drogi bilet 12km i 400 złotych miesięcznie." (U790)

¹⁰⁷ „Niemili kierowcy którzy często rozmawiają przez telefon, brak połączeń z mniejszymi wioskami, których mieszkańcy są skazani na długą jazdę rowerem lub życzliwość sąsiadów posiadających samochód (jeżeli nie posiadają własnego, a jest to bardzo częste)." (U1224)

¹⁰⁸ „Nie ma przystanku przy uczelni (Wydział Nauk Ekonomicznych) i przystanku, gdy się wraca z uczelni do domu studenckiego." (A31)

sprzed pandemii koronawirusa, to i tak w niektórych odpowiedziach (głównie dotyczących życia młodych) można odczuć wpływ zastosowanych w pierwszej połowie roku ograniczeń i zaleceń.

Ze względu na różnice w reprezentatywności badanych grup nie można ich ze sobą bezpośrednio porównywać. W raporcie przedstawiono najważniejsze dane odnoszące się do absolwentów, bowiem stanowią one dodatkowo źródło informacji dla decydentów podejmujących działania właśnie na rzecz tej grupy młodzieży. Na podstawie niektórych odpowiedzi studentów i uczniów (np. dotyczących szkoły) można stwierdzić, że mimo lat niektóre z zagadnień – jak te dotyczące doradztwa zawodowego czy wsparcia psychologicznego, są nadal aktualne. Niepewności co do swojej przyszłości występują niezależnie od tego, czy młodzież uczy się, czy studiuje.

Miejsce zamieszkania w województwie zachodniopomorskim oceniane jest przez młodych pozytywnie, co potwierdziły nacechowane dodatnio określenia dotyczące walorów przyrodniczych, jak i możliwości wykorzystania ich do spędzania wolnego czasu. Uczniowie (przede wszystkim mieszkający poza miastem) mają ograniczony dostęp do korzystania z atrakcyjnej formy spędzania wolnego czasu, w tym zajęć dodatkowych. Jedną z przeszkód, która ma wpływ na ten stan jest transport publiczny. Korzysta z niego 58,3% uczniów i 53,66% studentów. Dalsze ograniczanie połączeń transportu publicznego na terenie województwa może nie tylko oddziaływać na rozwój młodzieży, ale i doprowadzić do wykluczenia jej z życia społecznego, poprzez niemożność rozwijania relacji z kolegami i koleżankami poza czasem spędzanym w szkole.

Jedna trzecia młodych, opisując swoją przyszłość, zwróciła uwagę, że po zakończeniu nauki w szkole nie chce mieszkać na terenie województwa zachodniopomorskiego. Większość migracji argumentowana jest chęcią rozpoczęcia studiów wyższych w innym mieście w Polsce lub za granicą, a także potrzebą podjęcia pracy zarobkowej, którą obecnie i tak wykonuje ponad 40% uczniów i 70% studentów. W przypadku młodzieży kończącej edukację w szkole ponadpodstawowej decydujący wpływ na dalszą naukę (np. wybór miejsca studiów)

mają kwestie finansowe oraz rodzinne. W prowadzonym badaniu w grupie absolwentów zasygnalizowano trudności dotyczące przyszłości zawodowej i rodzinnej, które wiążą się często z zaciągnięciem kredytu na cele mieszkaniowe.

Niewiele ponad połowa badanych uczniów angażuje się w działania wolontariackie lub społeczne, a ich uczestnictwo w działaniach w przestrzeni publicznej opiera się przede wszystkim na udziale w konsultacjach aniżeli samodzielnej realizacji działań na rzecz rówieśników lub społeczności lokalnych.

Młodzi częściej uczestniczą w zajęciach pozaszkolnych (organizowanych m.in. przez biblioteki, kluby sportowe, instytucje prywatne) niż pozalekcyjnych (organizowanych w szkole). Należy również zwrócić uwagę na korzystanie przez uczniów z oferty kulturalnej. Uczniowie co najmniej raz w tygodniu korzystają z działań oferowanych przez biblioteki i ośrodki kultury. Niewiele młodych osób odwiedziło filharmonię i galerię sztuki. Z kolei kwestie dotyczące miejsc młodych (a także ich braku lub trudności w dostępie) dotyczą częściej uczniów niż studentów. Może to wynikać m.in. z większych możliwości budżetowych absolwentów, a także większej swobody podejmowania decyzji (pełnoletniość).

Szkoła oceniona jest przez uczniów przede wszystkim pozytywnie. Dla jednych jest to przestrzeń do rozwoju (choć tylko co dziewiąty uczeń wskazuje wykorzystanie nowatorskich rozwiązań edukacyjnych), to dla niektórych jest ona miejscem, w którym zmagają się z problemami wynikającymi nie tylko z negatywnych relacji z rówieśnikami, ale i nauczycielami. Ze wsparcia psychologicznego lub pedagogicznego skorzystał co piąty uczeń, ale co siódmy potrzebuje pomocy, ale z niej nie korzysta, ponieważ nie ma zaufania do szkolnych specjalistów. Istotne wydaje się tworzenie warunków, w których młodym zostanie udzielona odpowiednia pomoc już na wczesnym etapie wystąpienia problemu.

W celu zachęcenia młodzieży do korzystania z atrakcji turystycznych regionu, w tym instytucji kulturalnych, jak również włączania uczniów i stworzenia im poczucia wspólnoty istotne wydaje się wydanie Wojewódzkiej Karty Młodych, której chęć posiadania zadeklarowało ponad 99% badanych.

Warto również zwrócić uwagę na kwestie dotyczące doradztwa zawodowego, bowiem, obok przeciążenia nauką niepewność co do swojej przyszłości, stanowi jedno z kluczowych wyzwań obu badanych grup. Tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju edukacyjnego i społecznego młodzieży (ponad 200 tys. osób w wieku 13-24 lata) może stanowić jedną z zachęt do pozostania w przyszłości na terenie Pomorza Zachodniego i wspólnego kształtowania regionu.

Tabele dodatkowe

Tabela 22. Młodzież w wieku 13-24 lata mieszkająca w województwie zachodniopomorskim (wg powiatów)¹⁰⁹.

Wiek	Koszalin (miasto na prawach powiatu)			Szczecin (miasto na prawach powiatu)			Świnoujście (miasto na prawach powiatu)			Powiat białogardzki		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	889	440	449	3378	1743	1635	360	202	158	477	274	203
14	868	465	403	3415	1761	1654	336	174	162	478	242	236
15	869	432	437	3457	1771	1686	329	156	173	455	250	205
16	858	460	398	3421	1733	1688	271	139	132	489	259	230
17	798	418	380	3432	1712	1720	265	121	144	418	196	222
18	778	399	379	3348	1697	1651	327	166	161	513	248	265
19	879	448	431	3732	1885	1847	293	157	136	434	241	193
20	893	453	440	3538	1773	1765	302	138	164	488	249	239
21	924	467	457	3634	1823	1811	338	179	159	557	298	259
22	906	451	455	3677	1860	1817	329	171	158	587	302	285
23	923	448	475	3971	1973	1998	418	197	221	580	289	291
24	1049	521	528	3713	1900	1813	396	197	199	637	311	326
RAZEM	10634	5402	5232	42716	21631	21085	3964	1997	1967	6113	3159	2954

Wiek	Powiat choszczeński			Powiat drawski			Powiat goleniowski		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	528	291	237	558	272	286	902	461	441
14	512	260	252	540	283	257	845	438	407
15	437	213	224	525	278	247	796	402	394
16	407	210	197	487	247	240	801	423	378
17	386	216	170	565	310	255	734	368	366
18	457	257	200	570	279	291	813	417	396
19	473	252	221	568	272	296	880	439	441
20	506	243	263	607	304	303	854	432	422
21	504	263	241	619	337	282	907	455	452
22	547	289	258	686	354	332	928	460	468

¹⁰⁹ Opracowanie własne na podstawie: *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym (stan w dniu 31.12.2019)*, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-orruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stand-w-dniu-31-12-2019,6,27.html> (dostęp: 20 czerwca 2020).

23	556	271	285	666	319	347	982	517	465
24	705	363	342	760	361	399	1069	554	515
RAZEM	6018	3128	2890	7151	3616	3535	10511	5366	5145

Wiek	Powiat gryficki			Powiat gryfiński			Powiat kamieński			Powiat kołobrzeski		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	645	323	322	912	466	446	431	223	208	725	364	361
14	606	307	299	818	425	393	416	208	208	739	371	368
15	535	264	271	750	372	378	409	213	196	739	405	334
16	566	300	266	684	374	310	437	242	195	675	336	339
17	563	304	259	737	387	350	407	184	223	750	371	379
18	539	286	253	784	395	389	406	197	209	792	444	348
19	587	301	286	777	380	397	407	200	207	814	420	394
20	609	316	293	884	455	429	444	230	214	812	380	432
21	664	332	332	923	468	455	438	205	233	797	403	394
22	680	321	359	930	491	439	488	254	234	820	400	420
23	753	397	356	996	508	488	514	260	254	867	462	405
24	813	402	411	1131	606	525	544	276	268	801	417	384
RAZEM	7560	3853	3707	10326	5327	4999	5341	2692	2649	9331	4773	4558

Wiek	Powiat koszaliński			Powiat łobeski			Powiat myśliborski		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	759	400	359	380	191	189	653	329	324
14	658	335	323	343	176	167	692	358	334
15	660	327	333	326	188	138	574	303	271
16	612	305	307	334	186	148	573	330	243
17	673	336	337	320	157	163	529	295	234
18	688	354	334	317	157	160	602	311	291
19	757	394	363	380	189	191	616	325	291
20	810	414	396	385	199	186	678	367	311
21	756	402	354	412	215	197	663	349	314
22	798	375	423	467	245	222	701	348	353
23	850	451	399	440	226	214	739	374	365
24	950	479	471	482	250	232	839	462	377
RAZEM	8971	4572	4399	4586	2379	2207	7859	4151	3708

Wiek	Powiat policki			Powiat pyrzycki			Powiat sławieński			Powiat stargardzki		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	1016	528	488	408	216	192	625	320	305	1186	617	569
14	946	455	491	391	215	176	536	285	251	1129	580	549
15	885	482	403	377	224	153	565	298	267	1134	582	552
16	885	461	424	335	175	160	579	292	287	1079	576	503

17	869	465	404	357	192	165	579	291	288	1107	593	514
18	898	475	423	356	188	168	626	336	290	1145	575	570
19	785	413	372	424	208	216	675	332	343	1193	641	552
20	806	440	366	396	180	216	599	322	277	1173	579	594
21	879	447	432	416	223	193	617	330	287	1178	565	613
22	863	431	432	438	218	220	673	323	350	1204	639	565
23	883	467	416	486	269	217	713	350	363	1287	671	616
24	838	427	411	510	263	247	726	390	336	1504	714	790
RAZEM	10553	5491	5062	4894	2571	2323	7513	3869	3644	14319	7332	6987

Wiek	Powiat szczecinecki			Powiat świdwiński			Powiat wałecki		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
13	800	385	415	474	219	255	527	269	258
14	762	408	354	475	258	217	549	287	262
15	824	428	396	426	224	202	522	266	256
16	769	384	385	455	237	218	489	242	247
17	852	426	426	424	246	178	502	267	235
18	906	484	422	449	251	198	530	256	274
19	764	377	387	450	243	207	564	309	255
20	811	436	375	457	228	229	533	253	280
21	826	437	389	453	227	226	573	295	278
22	927	468	459	516	261	255	617	321	296
23	938	498	440	573	296	277	652	335	317
24	969	494	475	611	308	303	682	352	330
RAZEM	10148	5225	4923	5763	2998	2765	6740	3452	3288

Spis tabel

TABELA 1. MŁODZIEŻ W WIEKU 13-24 LATA MIESZKAJĄCA W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM.	6
TABELA 2. BADANI UCZNIOWIE A MIEJSCE ZAMIESZKANIA.	7
TABELA 3. OKREŚLENIA OPISUJĄCE KOLEGĘ/KOLEŻANKĘ Z NAJBLIŻSZEGO OTOCZENIA WSKAZANE W GRUPIE UCZNIÓW.	8
TABELA 4. AKTYWNOŚCI PODEJMOWANE PRZEZ UCZNIÓW W CZASIE WOLNYM.	11
TABELA 5. BRANŻE, W KTÓRYCH UCZNIOWIE WYKONYWALI PRACĘ ZAROBKOWĄ W ROKU 2019.	19
TABELA 6. PROPONOWANE USŁUGI LUB OFERTY, KTÓRE MOGŁYBY ZOSTAĆ PRZYPISANE DO WOJEWÓDZKIEJ KARTY MŁODYCH.	25
TABELA 7. WYBÓR FOTOGRAFII OPISUJĄCYCH SZKOŁĘ A ETAP EDUKACJI (UCZNIOWIE).	28
TABELA 8. MOJA SZKOŁA WG UCZNIÓW.	29
TABELA 9. MOJA SZKOŁA WG ABSOLWENTÓW.	29
TABELA 10. UDZIAŁ W ZAJĘCIACH DODATKOWYCH A ETAP EDUKACJI.	35
TABELA 11. KRYTERIA WYBORU UCZELNI PRZEZ STUDENTÓW.	37
TABELA 12. MOJE ZDROWIE.	40
TABELA 13. PRZYCZYNY DYSKRYMINACJI WSKAZANE PRZEZ BADANYCH.	45
TABELA 14. RODZAJ WOLONTARIATU/DZIAŁALNOŚCI SPOŁECZNEJ PODEJMOWANY PRZEZ UCZNIÓW.	48
TABELA 15. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ MŁODZIEŻY W WIEKU SZKOLNYM PRZEZ WŁADZE SAMORZĄDOWE.	49
TABELA 16. PRZYCZYNY BRAKU REALIZACJI DZIAŁAŃ NA RZECZ MŁODZIEŻY W MIASTACH/GMINACH, W KTÓRYCH MIESZKAJĄ UCZNIOWIE.	50
TABELA 17. STOSUNEK MŁODZIEŻY DO EKOLOGII I OCHRONY ŚRODOWISKA.	52
TABELA 18. POSTAWY I ZACHOWANIA MŁODZIEŻY A OCHRONA ŚRODOWISKA.	53
TABELA 19. CZAS POŚWIĘCANY NA DOJAZD DO SZKOŁY WG WIELKOŚCI MIEJSCOWOŚCI.	54
TABELA 20. CZAS POŚWIĘCANY NA DOJAZD DO SZKOŁY WG POWIATÓW.	55
TABELA 21. ŚRODKI LOKOMOCJI WYKORZYSTYWANE W DRODZE DO SZKOŁY.	56
TABELA 22. MŁODZIEŻ W WIEKU 13-24 LATA MIESZKAJĄCA W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM (WG POWIATÓW).	62

Spis wykresów

WYKRES 1. WYZWANIA UCZNIÓW MIESZKAJĄCYCH W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM.	14
WYKRES 2. WYKONYWANIE PRACY ZAROBKOWEJ PRZEZ MŁODZIEŻ.	18
WYKRES 3. MOJA PRZYSZŁOŚĆ W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM (UCZNIOWIE).	19
WYKRES 4. UCZESTNICTWO W ZAJĘCIACH DOTYCZĄCYCH WYSTĄPIEŃ PUBLICZNYCH I PREZENTACJI.	31
WYKRES 5. UCZESTNICTWO W ZAJĘCIACH DODATKOWYCH (UCZNIOWIE).	32
WYKRES 6. ZAJĘCIA POZASZKOLNE WYBIERANE NAJCZĘŚCIEJ PRZEZ MŁODZIEŻ.	33
WYKRES 7. UCZESTNICTWO UCZNIÓW W KULTURZE (UCZNIOWIE).	36
WYKRES 8. UCZESTNICTWO UCZNIÓW W KULTURZE (ABSOLWENCI).	36
WYKRES 9. OCENA RELACJI Z RÓWIEŚNIKAMI, RODZICAMI I NAUCZYCIELAMI (UCZNIOWIE).	38

WYKRES 10. KORZYSTANIE ZE WSPARCIA SZKOLNEGO PSYCHOLOGA I/LUB PEDAGOGA.	41
WYKRES 11. DOSTRZEGANIE PRZEJAWÓW DYSKRYMINACJI W NAJBLIŻSZYM OTOCZENIU PRZEZ UCZNIÓW.	44
WYKRES 12. PRZYCZYNY NIEANGAŻOWANIA SIĘ W WOLONTARIAT.	49
WYKRES 13. OCENA CZĘSTOTLIWOŚCI POŁĄCZEŃ TRANSPORTU PUBLICZNEGO W GRUPIE UCZNIÓW.	57

Spis grafik

GRAFIKA 1. SYTUACJA MIESZKANIOWA ABSOLWENTÓW.	8
GRAFIKA 2. PORTRET MŁODEGO MIESZKAŃCA/MŁODEJ MIESZKANKI POMORZA ZACHODNIEGO.	10
GRAFIKA 3. HASHTAGI OPISUJĄCE WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE (UCZNIOWIE).	20
GRAFIKA 4. DRABINA PARTYCYPACJI.	46

Podziękowanie

Chcielibyśmy podziękować Wam, uczniom i studentom zachodniopomorskich szkół i uczelni wyższych za każdą odpowiedź w Naszej ankiecie dotyczącej Analizy Potrzeb Młodzieży województwa zachodniopomorskiego. Jesteśmy wdzięczni za każdą minutę poświęconą na udział w Naszym projekcie. Podziękowania za wszelkiego rodzaju wsparcie i nadanie biegu projektowi kierujemy do Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego. W szczególności do Marszałka Olgierda Geblewicza, Członkini zarządu Annie Bańkowskiej i Członkowi zarządu Stanisławowi Wziątkowi, jak i również Sekretariatowi ds. Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego na czele z Kierownik Małgorzatą Ludwiczek oraz Kamili Bienieckiej i Małgorzacie Just. Każde słowo uznania oraz uwagi dotyczące przebiegu pracy były dla Nas niezwykle ważne.

Dziękujemy Mateuszowi Koniecznemu z Manufaktury Przyszłości za przekazaną wiedzę oraz nieocenione wsparcie merytoryczne. Wspólna praca dała Nam możliwość rozwoju i zdobycia drogocennego doświadczenia. To dzięki Dyrektorom Szkół i Rektorom Uczelni Wyższych w Województwie Zachodniopomorskim, którzy pomogli w rozprzestrzenianiu dostępu do ankiety, mogliśmy dotrzeć to jak największej ilości respondentów. Dziękujemy za zaangażowanie i zainteresowanie Naszym projektem.

Dziękujemy Radnym Rady Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiego za zaangażowanie w tworzenie projektu i włożony czas. Ukształtowaliście ten projekt i nadaliście mu jedyny w swoim rodzaju charakter. Dziękujemy Wam za stworzenie przyjaznej atmosfery do pracy nie tracąc przy tym profesjonalizmu.

Przewodniczący Rady
Młodzieży Województwa
Zachodniopomorskiego

Bartosz Werkowski

Wiceprzewodnicząca Rady
Młodzieży Województwa
Zachodniopomorskiego

Aleksandra Walczak

Wiceprzewodniczący Rady
Młodzieży Województwa
Zachodniopomorskiego

Mateusz Sołtysiak

Sekretarz Rady
Młodzieży Województwa
Zachodniopomorskiego

Michał Barszczak

Redakcja:

Mateusz
Konieczny

Projekt graficzny:

Patryk
Kleist

Autorzy:

Mateusz
Konieczny

Klaudia
Król

Aleksandra
Walczak

Iga
Kostecka

Mateusz
Sołtysiak

Bartosz
Werkowski

Zespół badawczy:

Michał
Barszczak

Klaudia
Król

Mateusz
Zajdecki

Karolina
Białczewska

Maciej
Markowski

Mateusz
Sołtysiak

Radosław
Dawidowski

Iga
Kostecka

Marlena
Sołtysińska

Iga
Friedrich

Małgorzata
Mickun

Kamil
Urbański

Mateusz
Gieryga

Natalia
Petruk

Aleksandra
Walczak

Kornel
Grabowski

Paulina
Salamon

Bartosz
Werkowski

Mateusz
Konieczny

Natalia
Więzowska

Raport został zrealizowany w ramach pracy XV kadencji
Rady Młodzieży Województwa Zachodniopomorskiej, w
skład której weszli

Maksym
Arłukowicz

Michał
Barszczak

Karolina
Biańczewska

Patrycja
Cokan

Michał
Czesnowski

Radosław
Dawidowski

Maciej
Dąbrowski

Szymon
Dżugaj

Iga
Friedrich

Mateusz
Gieryga

Kornel
Grabowski

Patryk
Kleist

Iga
Kostecka

Klaudia
Król

Agata
Lewicka

Paulina
Marcinkowska

Maciej
Markowski

Małgorzata
Mickun

Daria
Naróć

Karolina
Nastarewicz

Zuzanna
Ostrowska

Natalia
Petruk

Kaja
Pol

Wiktoria
Rogaczewska

Aleksandra
Walczak

Paulina
Salamon

Kamil
Serafin

Jakub
Słowiński

Amelia
Sobecka

Mateusz
Sołtysiak

Marlena
Sołtysińska

Paweł
Stasieniuk

Emilia
Szwedek

Mikołaj
Tomaka-Wacławski

Kamil
Urbański

Bartosz
Werkowski

Michał
Wierzbicki

Natalia
Więzowska

Aleksandra
Wyskiel

Mateusz
Zajdecki